

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

Факультет управління, економіки та права

КАФЕДРА ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ТОРГІВЛІ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь «Магістр»

на тему: **«УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО
МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ»**

Виконав: студент 2 курсу, групи ПТБ-61

Спеціальності 076 «Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність»
(шифр і назва)

Мушак Станіслав Вікторович

Керівник: **Зеліско Н.Б., к.е.н., доцент**
(Прізвище та ініціали)

Рецензент: _____
(Прізвище та ініціали)

ЛЬВІВ-ДУБЛЯНИ

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота: 70 сторінок текстової частини, 11 рисунків, 10 таблиць, 45 літературних джерела. «Удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області». Мушак С.В. – Кваліфікаційна робота магістра. Кафедра підприємництва та торгівлі. Дубляни, Львівський НУП, 2024 р.

Розглянуті теоретичні положення і зазначені практичні рекомендації щодо удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств, враховуючи необхідність їх інноваційно-інвестиційного розвитку, розроблено шляхи підвищення ефективності господарювання сільськогосподарських підприємства, зокрема шляхом удосконалення організації сільськогосподарського виробництва, розвитку інтеграційних процесів, формування ефективної цінової, кредитної політики та політики державної підтримки сільськогосподарського виробництва. Систематизовано термінологію та уточнено ряд формулювань, зокрема поняття «організаційно-економічного механізму». Визначено основні характеристики зазначеного механізму. Проведено групування принципів формування організаційно-економічного механізму управління розвитком підприємства залежно від організаційного та економічного спрямування. Сформульовано на основі визначених принципів відповідні функції механізму, які забезпечують встановлення цілей, планування, оцінку, аналіз стану та прогнозу розвитку підприємства, розробку і прийняття оптимальних рішень, організацію та регулювання, й завершуються контролем та впровадження системи моніторингу внутрішнього і зовнішнього середовища що забезпечують життєздатність підприємства.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, ефективність, підвищення ефективності, управління, забезпечення.

ANNOTATION

Qualification work: 70 pages of the text part, 11 figures, 10 tables, 45 literary sources. «Improving the organizational and economic mechanism for ensuring the efficiency of agricultural enterprises of the Lviv region». Mushak S.V. – Qualification work of the master. Department of entrepreneurship and trade. Dublyany, Lviv NEU, 2024.

The theoretical provisions and the specified practical recommendations regarding the improvement of the organizational and economic mechanism of ensuring the effective functioning of agricultural enterprises were considered, taking into account the need for their innovative and investment development, ways of increasing the efficiency of the management of agricultural enterprises were developed, in particular by improving the organization of agricultural production, developing integration processes, forming an effective price system, credit policy and state support policy for agricultural production. Terminology has been systematized and a number of formulations have been clarified, in particular the concept of «organizational and economic mechanism». The main characteristics of the mentioned mechanism are determined. The grouping of the principles of formation of the organizational and economic mechanism of managing the development of the enterprise was carried out depending on the organizational and economic direction. The relevant functions of the mechanism are formulated on the basis of the defined principles, which ensure the establishment of goals, planning, assessment, analysis of the state and forecast of the development of the enterprise, development and adoption of optimal decisions, organization and regulation, and are completed by the control and implementation of the internal and external environment monitoring system that ensures the viability of the enterprise .

Keywords: organizational and economic mechanism, efficiency, efficiency improvement, management, provision.

ЗМІСТ	Ст.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1 Сутність ефективності у сільськогосподарській діяльності	8
1.2. Теоретичні і практичні питання наукового обґрунтування сутності та структури організаційно-економічного механізму	14
1.3. Методичні підходи до дослідження	25
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНИХ І ОРГАНІЗАЦІЙНИХ УМОВ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	20
2.1 Оцінка локальних особливостей забезпечення ефективного господарювання в сільськогосподарських підприємствах	30
2.2 Оптимізація організаційно-економічного механізму підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств	41
2.3 Стан адаптації організаційно-економічного механізму до умов середовища функціонування сільськогосподарських підприємств	44
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	50
3.1. Удосконалення управління інноваційним потенціалом сільськогосподарських підприємств	50
3.2. Нові можливості використання інноваційних рішень у діяльності сільськогосподарських підприємств	55
3.3. Сучасні технології для підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах господарювання	60
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71

ВСТУП

Актуальність теми. Прагнення України до євроінтеграції потребує розробки заходів і механізмів сталого розвитку українського села та швидкого прийняття рішень у цій сфері. Вагома роль в стабілізації даних процесів належить сільськогосподарським підприємствам, які здатні забезпечити сприятливі умови для підвищення ефективності функціонування галузі та економіки загалом, комплексного розвитку сільських територій та розв'язання соціальних проблем села, гарантування продовольчої безпеки країни. Організація виробництва високоякісної сільськогосподарської продукції, підвищення її конкурентоспроможності, ефективне функціонування аграрного ринку, стандартизація та сертифікація продукції є передумовами високого рівня ефективності сільськогосподарських підприємств. Практична діяльність сільськогосподарських підприємств України загалом і Карпатського регіону зокрема потребує всебічного аналізу і наукового обґрунтування дієвого економічного механізму забезпечення ефективності їх функціонування.

Розгляду теоретичних та практичних питань в аналізі забезпечення ефективності функціонування підприємств та удосконалення організаційно-економічного механізму приділяли увагу вітчизняні та закордонні вчені. Особливий інтерес у дослідженні даної теми був у науковців: П. Друкера, М. Майєра, В. Петі, В. А. Андрейчук, С. В. Войтко, О. А. Гавриш, В. Г. Герасимчук, А. В. Дейнеко, А. І. Ільїна, В. В. Ковальов, Г. О. Швиданенко, Л. С. Захаркіна, Р. А. Кушваха, Р. В. Андрійчук, Р. Беннет, П. Ю. Буряк, О. Г. Гупало, О. О. Воронін, Ф. В. Зинов'єв, Н. В. Савенко, О. М. Савицька, С. Н. Немирович та ін. В їх працях висвітлені основні питання, що пов'язані з ефективністю, методи оцінки та покращення стану підприємств, запропоновано методи обрахунку економічної ефективності та наведено відповідні приклади.

Проте через складні політичні та економічні умови функціонування вітчизняних підприємств, постає проблема розробки такого організаційно-

економічного механізму, який би дозволив їм здійснювати більш ефективну діяльність. Бути більш конкурентоспроможними та збільшувати свій прибуток.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів підвищення ефективності організаційно-економічного механізму діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області й формування напрямів удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності їх діяльності.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення **наступних завдань дослідження:**

– розглянути значення та наукові підходи до визначення сутності ефективності господарської діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської;

– визначити роль організаційно-економічного механізму у забезпеченні та підвищенні ефективності діяльності підприємств;

– провести аналіз та оцінку методологічних основ забезпечення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області;

– узагальнити методологічні підходи формування організаційно-економічного механізму підвищення ефективності діяльності підприємства;

– проаналізувати умови функціонування організаційно-економічного механізму та ефективного розвитку сільськогосподарських підприємств Львівської області;

– дослідити ефективність та результативність фінансово-господарської діяльності підприємств;

– провести діагностику рентабельності компанії та визначити проблеми щодо функціонування організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств;

– сформулювати організаційно-економічний механізм забезпечення ефективності та результативності діяльності підприємств;

– розробити пропозиції щодо удосконалення організаційно-економічного

механізму на сільськогосподарських підприємств Львівської області;

– оцінити та спрогнозувати наслідки впровадження запропонованих заходів.

Об’єктом дослідження є процеси забезпечення ефективного функціонування організаційно-економічного механізму фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області.

Предметом дослідження є сукупність напрямів підвищення та забезпечення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств на основі удосконалення функціонування його організаційно-економічного механізму.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи застосовувалася сукупність загальних та специфічних наукових методів: економічний та фінансовий аналізи, статистичний, графічний, групування, економіко-статистичний, методи аналізу та синтезу, метод узагальнення результатів дослідження і т.д. Економіко-математичні методи використані для створення системи оцінювання ефективності діяльності компанії. Також було використано методи теорії пізнання, які допомогли розглянути та охарактеризувати суть, значення та особливості формування організаційно-економічного механізму ефективного управління підприємством, а також дослідити наукові підходи щодо ефективності його фінансово-господарської діяльності.

Практичне значення. Розроблений та обґрунтований в кваліфікаційній роботі проект організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності господарської діяльності

Інформаційна база дослідження представлена матеріалами навчальних посібників та підручників, наукових статей, інтернет-джерел, даними звітності досліджуваних сільськогосподарських підприємств Львівської області.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність ефективності у сільськогосподарській діяльності

Економічна ефективність – поняття з комплексним змістом, що виражає корисний ефект досягнутий в економічній діяльності, по відношенню до необхідних витрат або зусиль для її реалізації. Через прикладну сторону ефективність (e) можна визначити як кількісне співвідношення між ефектами (E) і ресурсами або зусиллями (R), спрямованими на їх отримання, або, іншими словами, досягнення максимального ефекту при заданому рівні споживання, або досягнення визначеного ефекту з мінімальним споживанням:

$e = E / R \max$ (максимізація ефектів, отриманих на одиницю виділених,
спожитих ресурсів);

$e = R / E \min$ (мінімізація витрат ресурсу на одиницю досягнутого
ефекту).

Це поняття є найважливішим якісним показником економічного розвитку, ключовим фактором прискорення економічного зростання. Застосовуваний у сільському господарстві він являє собою отримання максимальної кількості продукції з гектара або тварини при мінімальних витратах робочої сили та матеріалів. Визначення економічної ефективності повинно базуватися на знанні елементів, що характеризують виробничі зусилля і мають три основні джерела: оптимальне використання ресурсів, раціональне використання праці та управління виробництвом.

Економічна ефективність - це поняття з комплексним змістом, яке виражає ефективність, досягнуту в господарській діяльності, по відношенню до заявлених витрат або зусиль для її досягнення. Отже, чим вищим буде ефект від

витраченої одиниці вартості, тим вищою буде економічна ефективність [3].

Термін «ефективність» використовується з давніх часів і походить з латинської мови: *efficiens*, яке в свою чергу походить від дієслова *ex facio*, що означає «отримувати щось з», ідея зустрічається як у доримській цивілізації, так і в Стародавній Греції, де, власне, і з'явився термін економіка (*економіка*) з'являється вперше, що означає ефективне управління сімейними домогосподарствами [5]. Поняття економічної ефективності не слід плутати з поняттям економічного ефекту, оскільки воно виражає лише отримані результати, а поняття економічної ефективності показує ефект по відношенню до витрат, понесених на його реалізацію [7].

За своєю природою ресурси можуть бути матеріальними, енергетичними, людськими, фінансовими та іншими, а за критерієм регенерації можуть бути відновлюваними (людські, рослинні матеріали, питома енергія) і невідновлюваними (матеріали). Економічний ефект може бути прямим і непрямим і в залежності від мети діяльності може бути основним або додатковим [13].

Теоретичні підходи до концепції економічної ефективності з'явилися в капіталізмі, з різними течіями та економічними доктринами:

- меркантилізм – перше вчення, яке підтверджує важливість економічної діяльності для добробуту нації;
- фізіократи (або сила природи) - наставник Франсуа Кене і як доктрина виступає проти меркантилізму через гуманістичну та ліберальну філософію, стверджуючи, що свобода змін може бути досягнута за умови розподілу прибутку з усіма;
- класика, представниками якої були Адам Сміт, В. Петті, Давид Рікардо, Дж.П. Буагільбер; Сісмарді стверджує, що «двигуном економічного розвитку є свобода, а не регулювання»;
- мальтузіонізм говорив, що економічна ефективність залежить від зростання населення («Есе за принципом народонаселення»);

- маржиналізм вважає, що земля, праця і капітал однаково сприяють створенню цінності (представники К. Менгер, Е. фон Візер, Л. Валрнс, Ф. Вікстід та ін.);

- кейнсіанство, головним чином через свого представника, Кейнса, спрямоване, по-перше, на вивчення факторів виробництва та використання праці та показує, що єдиним шляхом економічного розвитку є державне втручання, ставлячи підвищення економічної ефективності в центр доктрини дирижизму;

- соціалізм – що виражає економічну ефективність як співвідношення між працею та її результатом, з точки зору ступеня задоволення потреб суспільства

Економічна ефективність стосується вартості всіх ресурсів, використаних для отримання продукту. Його виробництво є економічно ефективним там, де немає іншого способу виробництва, оскільки воно використовує меншу загальну кількість ресурсів. З усіх технічно ефективних засобів виробництва необхідно вибрати той, який залучає мінімальну вартість витрат, що передбачає економічну ефективність [9].

В економічній українській енциклопедії Мочерний С. В. ефективність характеризує як «здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат» [22].

Це поняття є найважливішим якісним показником економічного розвитку, ключовим, як фактор прискорення економічного зростання. Застосований у сільському господарстві він являє собою отримання максимальної кількості продукції з гектара або однієї тварини при мінімальних витратах робочої сили та матеріалів [12]. Часто економічну ефективність у сільському господарстві пов'язують із соціальною ефективністю сільськогосподарського виробництва, зумовленою стратегією продовольчої безпеки.

На нашу думку, сукупність факторів, що впливають на рівень ефективності сільськогосподарських підприємств можна поділити на дві групи: фактори внутрішнього середовища та фактори зовнішнього середовища (рис. 1.1.).

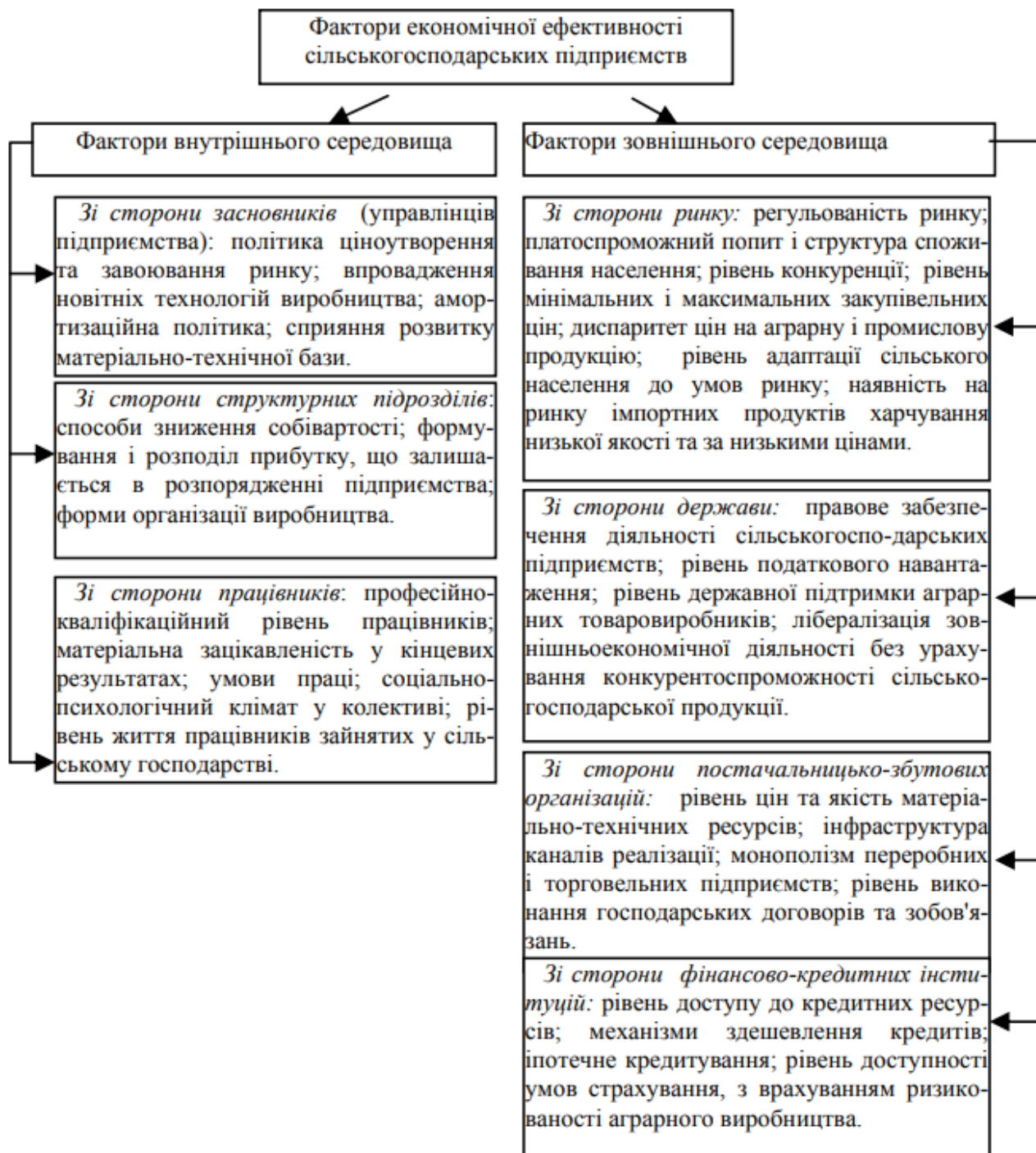

Рис. 1.1. Фактори ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств

*сформовано автором

Між поняттями оптимальності та ефективності існує взаємозалежність, оптимум відображає стійкий стан економічної діяльності, що є наслідком певного способу розподілу ресурсів, а економічна ефективність виражає

здатність факторів виробництва визначати отримання корисних економічних результатів, з працею. -збереження. Оптимізація виробничої діяльності дозволяє закласти на конкретному рівні основу економічної ефективності, спрямовану на досягнення максимального ефекту наявними засобами або мінімальних загальних витрат на запропоноване виробництво (Рис.1.2).

Рисунок 1.2. Організаційна схема концепції змісту економічної ефективності у сільському господарстві*

*сформовано автором

Ефективність є одним із критеріїв наукової обґрунтованості рішення. У

сільському господарстві, економічна ефективність може стосуватися всієї галузі, виду або категорії тварин або продукції рослинництва [3]. Георге (2009) показує, що «економічна ефективність є вираженням результату діяльності будь-яких форм існуючих систем землеробства в сільському господарстві. Неможливо уявити діяльність у сільському господарстві без урахування позитивного результату».

Продукція сільського господарства є результатом конвергентної дії факторів виробництва. Це ресурси, які беруть участь у розвитку виробничих процесів і від яких залежать отримані результати. Оптимізація виробничих процесів вимагає знання факторів виробництва та їх ролі для їх ефективного використання їх в діяльності. Вхідні дані можна класифікувати за:

- природні фактори (температура, опади, освітленість, вітер, ґрунт тощо);
- економічні фактори (праця, приміщення, машини та обладнання, енергія, тощо);
- організаційно-управлінські чинники, які забезпечує поєднання інших категорій факторів [6].

Сфера ефективних рішень включає ширшу сферу, але найкраще рішення визначається або кількістю виділених ресурсів, або бажаним розміром ефекту [13].

Визначення економічної ефективності має базуватися на знанні елементів, які характеризують виробничі зусилля, і має три основні джерела: оптимальне використання ресурсів; раціональне використання праці; управління виробництвом.

1.2 Теоретичні і практичні питання наукового обґрунтування сутності та структури організаційно-економічного механізму

Недостатньо вивченим залишається питання забезпечення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств через організаційно-економічний механізм.

Значний внесок у розробку теоретичних і практичних питань наукового обґрунтування сутності та структури організаційно-економічного механізму управління підприємством зробили Власов В.І., В.І. Маркова Н. С., Путятін Ю. О., Пушкар О. М., Тридід О. М., Тульчинська С. О. та ін.

З'ясуємо дію організаційно-економічного механізму як сукупності взаємопов'язаних елементів маркетингової діяльності сільськогосподарських підприємств.

Розглянемо саме поняття механізму як економічної категорії. Механізм є засобом розвитку підприємства під впливом зовнішнього середовища [21, с. 49]. Тому Кульман А. визначає господарський механізм як взаємозв'язок економічних явищ і процесів, а також розрізняє механізм закритого типу та механізм відкритого типу (залежно від сфери застосування). При цьому автор не розрізняє поняття «господарський механізм» і «ринковий механізм». Педченко Н. С. пропонує визначити такі ключові елементи механізму: метод, інструмент, правове забезпечення, інформаційне забезпечення, важелі, інститути [22, с. 42].

Ми погоджуємося з наведеними вище підходами до визначення «механізму» як взаємозв'язку елементів, що забезпечують поступальний розвиток об'єкта через вплив зовнішнього середовища. Також зауважимо, що набір таких елементів залежатиме від типу механізму об'єкта, на який буде спрямована його дія.

Визначившись з авторським баченням поняття «механізм», пропонуємо його визначення з точки зору відтінку його організаційно-економічного різновиду. В економічній літературі немає однозначного трактування

організаційно-економічного механізму підприємства, який часто ототожнюється вченими як господарський механізм. Проте сучасний аналіз наукових підходів до тлумачення цих понять показує, що «господарський механізм» є більш широким поняттям, ніж «організаційно-економічний механізм». З огляду на це актуальним залишається визначення структури організаційно-економічного механізму підприємства, який є складовою господарського механізму.

Відсутність у сучасній науковій літературі єдиного визначення поняття «організаційно-економічний механізм» відображає складність цієї економічної категорії. Більшість відомих на сьогодні в економічній науці підходів до розкриття поняття «організаційно-економічний механізм» базується на традиційному для неокласичної школи економіки функціональному підході, який не враховує сучасні техніко-технологічні та методологічні можливості безпосереднього впливу на процеси управління. У новому економічному словнику організаційно-економічний механізм визначається як «... сукупність методів і засобів впливу на економічні процеси, їх регулювання». Крім того, «...економічний механізм – це система взаємопов'язаних економічних явищ, що виникають в певних умовах...» [1].

Москаленко В. П., Шипунова О. В. структуру господарського механізму бачать як сукупність механізмів, що базуються на певних методах управління. У свою чергу, Полозова Т.В., Овсюченко Ю.В. пропонують розглядати визначення місця організаційно-економічного механізму в просторі господарського механізму підприємства через виділення економічного, соціального та правового механізму [23, с. 64].

Зарубіжні вчені традиційно вважають господарський механізм одним із ключових об'єктів дослідження. Так, французький економіст А. Кульман визначає категорію «господарський механізм» як необхідний зв'язок, що виникає між природними економічними явищами. Відповідно до цієї теорії А. Кульман розрізняє закриті та відкриті економічні механізми, відповідно до очікуваного кінцевого результату (Kulman, 1993). Такий підхід дозволяє класифікувати

механізми в залежності від спрямованості конкретної господарської діяльності. Вагомий внесок у розвиток теорії економічних механізмів зробили Л. Гурвіц, Р. Маерсон, Е. Маськін (Довбенко, Осік, 2011). Леонід Гурвіч і Стенлі Ройтер створили теорію «інформаційно ефективних економічних механізмів»; розроблено методологію побудови децентралізованих інформаційно ефективних економічних механізмів, функціонування яких забезпечує досягнення визначених цілей (бажаних результатів) (Hurwicz, 2006). На їхню думку, механізм — це структура математичних моделей, що описують інституційні системи, призначені для організації та координації економічної діяльності (виробництва, споживання, обміну) на різних рівнях економічних зв'язків (економічних систем, держав, підприємств і домашніх господарств). Ефективність механізмів Гурвіца і Рейтера, допускаючи кількісну оцінку, визначається з точки зору витрат на управління ними в домінуючій стратегії з позицій вирішення виникаючих інформаційних проблем.

Пропонуємо розглянути систему взаємозв'язків між такими механізмами, як економічне, організаційно-економічне та управління розвитком на різних рівнях. Це модель для будь-яких суб'єктів господарювання, підприємств різних галузей, у яких відрізнятимуться лише елементи внутрішнього механізму управління розвитком серед підсистем, а також економічний механізм управління.

Виділимо дві рівнозначні складові організаційно-економічного механізму: економічну та організаційну. Це дозволить висвітлити напрями та відповідальність у забезпеченні ефективної роботи сільськогосподарських підприємств.

У науковій літературі зазначається, що «господарський механізм» — це сукупність методів, яка складається з економічних прийомів, форм, засобів і важелів впливу на економічні відносини та етапи, що відбуваються на підприємстві.

Використовуючи історичний підхід для з'ясування сутності категорії «господарський механізм», ми встановили, що в економічній літературі з 1970-х років ХХ століття налічується документи. Широко використовувалися терміни «економічна структура», «система господарювання», «господарська система».

Згодом для опису характеристик окремих складових загального господарського механізму почали використовувати терміни «економічний механізм», «організаційний механізм», «фінансовий механізм».

Так, науковці Інституту економіки сільського господарства Саблук П., Малік М., В. Валентинов трактують господарський механізм наступним чином.

По-перше, як засіб стимулювання економіки та як цілісну систему економічних, організаційно-правових форм, по-друге, як спосіб управління національною економікою. Підприємницька діяльність на основі Регламенту (Межі та можливості), тобто, його інституційна структура нормативно та організаційно забезпечена.

Центральною складовою господарського механізму є економічний механізм, або «правила гри», який включає ціновий, фінансовий, кредитний і податковий механізми [13, С. 27].

За даними. Амбросов В.Я. і Мареничем Г., економічні механізми - це тісно взаємопов'язані організаційно-економічні форми і методи регулювання процесу розширеного відтворення на підприємствах і об'єднаннях з усіма формами власності та управління, це система. Їхнє головне завдання – забезпечення інтенсивного конкурентоспроможного виробництва на інноваційній основі та гармонізація економічних інтересів виробників, націй і споживачів [4, С.19] . Завадський Ю.С., під поняттям «господарський механізм» розуміє сукупність організаційних структур і форм господарювання, методів управління та правових норм, за допомогою яких досягаються цілі підприємницької діяльності.

Він складається з трьох частин: організаційно-правових механізмів, економічних механізмів і комплексу соціально-психологічних методів [26, С.61].

За Здоровиком Василем, економічні механізми – це сукупність законів і положень, економічних і організаційних принципів, засобів управління аграрним сектором [9, С.43].

Науковці пропонують розглядати господарський механізм як структуру функціонально-цільової схеми взаємозв'язку функціональних підсистем, підсистем забезпечення та економічних аспектів, сукупність яких має забезпечити досягнення цілей підприємства. При цьому функціональними підсистемами є: планування, прогнозування, регулювання, оплати праці, ціноутворення, аналізу та обліку; підсистема забезпечення включає внутрішньоекономічні відносини, норми і правила, правове забезпечення, інформаційне забезпечення; до економічних важелів належать ціни, тарифи, процентні ставки, економічні стимули, пільги та санкції.

Тридіт О.М. розділяє господарського механізму на господарський, організаційно-економічний, організаційно-управлінський [24, с. 117]. Під організаційною складовою механізму розуміється виділення законодавчих і управлінських методів організації аграрного сектора.

Полозова Т. В., Овсюченко Ю. В. визначають організаційно-економічний механізм діяльності підприємств як сукупність організаційних, фінансово-економічних методів, способів, форм, засобів і важелів відповідно до власних форм управлінської дії, спрямованих на економічні та організаційні ланки підприємства. системи управління та забезпечують регулювання організаційно-технічних, виробничо-технологічних, фінансових та економічні процеси. Головною метою такого механізму є кінцевий результат діяльності підприємства, формування та зміцнення організаційно-економічного потенціалу та отримання конкурентних переваг [23, с. 64].

Організаційно-економічний механізм характеризується як організаційна система, яка являє собою сукупність методів, принципів, правил і прийомів, що забезпечують виконання організаційно-економічних завдань. Цей механізм служить для забезпечення оптимального рівня діяльності організаційно-

економічної складової підприємства.

Під організаційно-економічним механізмом Лисенко Ю., Єгоров П. розуміють систему визначення цілей і стимулів, яка перетворює матеріальні і духовні потреби споживачів у процесі праці в дію засобів виробництва та їх ефективність, що має забезпечити задоволення потреб споживачів та їх платоспроможність [24, с. 118].

Малицький А. А. пропонує розглядати організаційно-економічний механізм як комплекс компонентів системи забезпечення, функціональної системи та цільової системи. Ці системи, на думку вченого, є сукупністю організаційно-економічних важелів, які діють на економіко-організаційні показники прибутковості підприємства для ефективного управління та досягнення конкурентних переваг [25].

Сокотун Г. О. під організаційно-економічним механізмом розуміє арсенал засобів впливу на діяльність підприємства зі складним ланцюгом зв'язків. Автором визначено основні критерії, що характеризують ефективність механізму управління: орієнтація структури підприємства з усіма її конкурентними відмінностями на кінцевих споживачів товарів на ринку, можливість своєчасного коригування фінансових показників та інтеграція господарської діяльності з метою адаптуватися до невизначеностей, відповідність стратегічним цілям і завданням, простота організаційної структури, відповідність масштабу і складності його організаційної структури підприємства, профілю діяльності [26, с. 193].

Система забезпечення організаційно-економічного механізму містить такі підсистеми: правову, ресурсну, нормативно-методичну, наукову, технічне, інформаційне забезпечення управління. Організаційно-економічний механізм підприємства складається з таких функціональних підсистем: планування, організації, мотивації, контролю та регулювання.

Савіна С. С. поділяє організаційно-економічний механізм підприємства на такі підсистеми: прогнозування та планування розвитку; мотивація, організація,

контроль; інформаційне забезпечення [27, с. 164].

Організаційно-економічний механізм управління складається з таких елементів: суб'єктів та об'єктів управління; послідовність етапів впровадження та використання системи менеджменту; функції управління; сукупність принципів і методів, що забезпечують ефективне управління підприємством.

Такої думки дотримується Селезньова О.О., яка визначає основні інструменти організаційно-економічного механізму управління підприємством роздрібною торгівлі у вигляді функцій управління, принципів, методів, форм і процедур, що охоплюють завдання суб'єкта господарювання та враховують його спеціалізація та сучасні умови функціонування в ринковому середовищі [28].

Отже, організаційно-госпМеханізм забезпечення ефективності маркетингової діяльності є частиною системи управління сільськогосподарським підприємством.

Цільовою функцією організаційно-економічного механізму є прибуток від виробництва і реалізації продукції, що є конкурентоспроможною; високий рівень рентабельності та ліквідності на основі методів управління, які включають прийняття рішень та їх реалізацію, включаючи контроль за їх виконанням та оцінку результатів діяльності підприємства [29, с. 46].

Розкривши цільовий характер формування організаційно-економічного механізму, пропонуємо звернути увагу на принципи, якими слід керуватися, щоб запропонований механізм забезпечував ефективність. Тому система функціонального організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності діяльності підприємств базується на таких принципах, як децентралізація, компактність, інтенсивність, скорочення проміжних ланок, співробітництво з органами державної влади, гнучкість, відкритість, адекватність. На нашу думку, організаційно-економічний механізм забезпечення ефективності діяльності підприємств – це система елементів організації, систематизації доходів і економічних принципів, спрямованих на отримання очікуваних фінансових ресурсів для здійснення розширення виробництва.

Савіна С. С. До засад організаційно-економічного механізму діяльності підприємства, крім вищезазначених, відносять також комплексність, стабільність, безперервність та інноваційну спрямованість [27, с. 165].

Науковці Соловйов В. П. та Савченко О. В. пропонують формувати такий механізм на основі системи принципів: узгодженості, цілісності, адаптивності, адаптивності, збалансованості [30].

Таким чином, на нашу думку, основними принципами організаційно-економічного механізму ефективності маркетингу для сільськогосподарських підприємств будуть такі: децентралізація, компактність, інтенсивність, скорочення проміжних ланок, взаємодія саморегулювання з державним регулюванням, гнучкість, відкритість, ефективність маркетингової діяльності сільськогосподарських підприємств. адекватність соціально-економічній ситуації, комплексність, стабільність, наступність та інноваційність, системність, цілісність, адаптивність, адаптивність, збалансованість.

Організаційно-економічний механізм існує не як закрита система, а є динамічною та відкритою системою, яка включає сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів, оскільки сільськогосподарське підприємство та його маркетингова діяльність можуть гальмуватися або обмежуватися різними впливами та факторами.

При адаптації організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності маркетингової діяльності сільськогосподарських підприємств пропонуємо враховувати авторське виділення таких елементів, як принципи, методи, критерії, показники оцінки ефективності маркетингової діяльності та системи маркетингової інформації. як умова забезпечення ефективності такої оцінки (Рис. 1.3).

На основі досліджень науковців виділяємо наступні складові організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності маркетингової діяльності сільськогосподарського підприємства: елементи організаційно-економічного механізму сільськогосподарського підприємства

спрямовані на забезпечення ефективного управління маркетинговою діяльністю сільськогосподарського підприємства. сільськогосподарські підприємства. Відповідно перший напрям включає важелі, принципи, методи, зв'язки, нормативне забезпечення та систему маркетингової інформації, тоді як інший спрямований на досягнення мети через взаємодію об'єктів і суб'єктів.

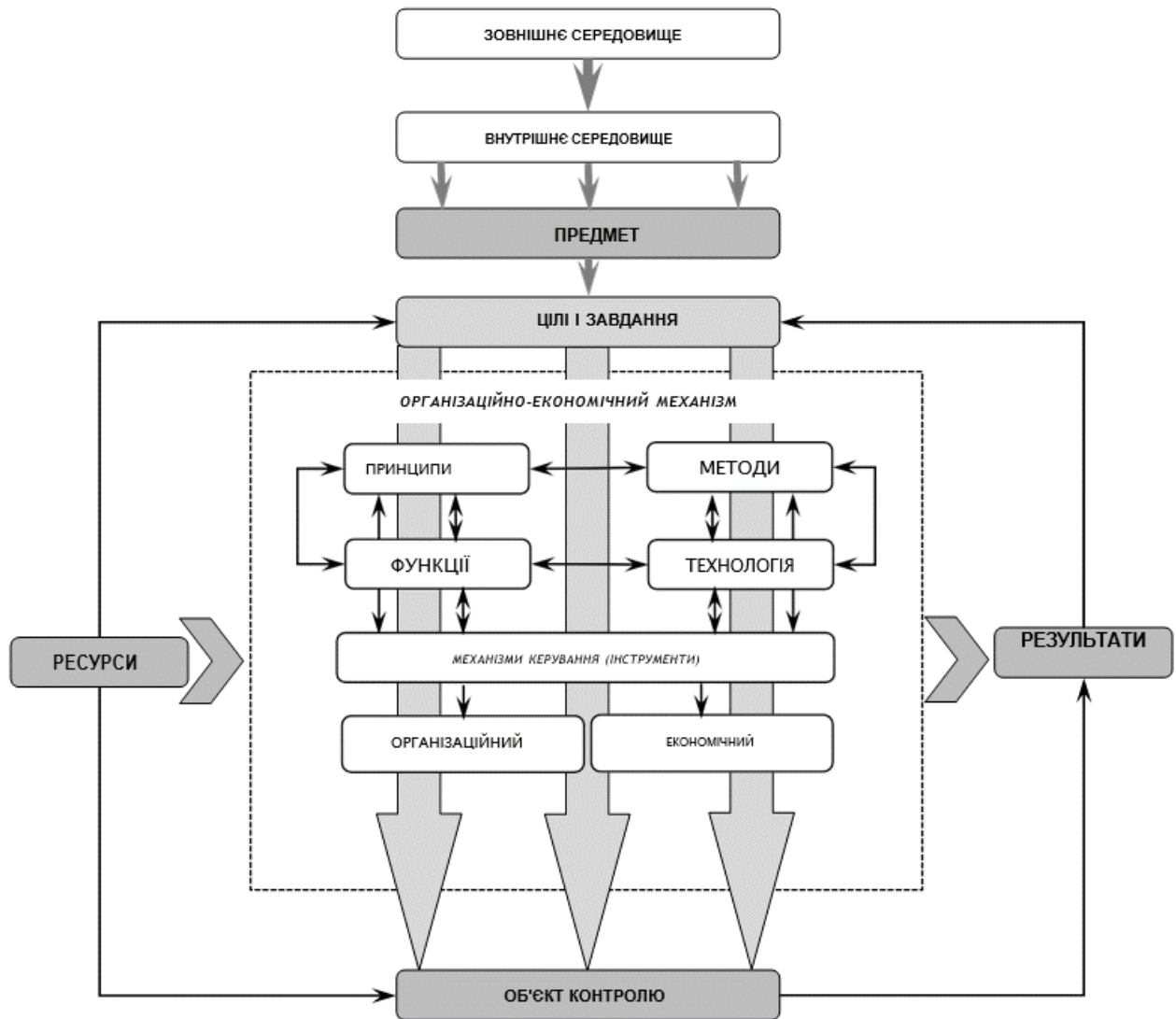

Рисунок 1.3. Концептуальна модель організаційно-економічного механізму управління сільськогосподарськими підприємствами

Такий механізм забезпечить ефективність маркетингової діяльності сільськогосподарських підприємств у відносинах з постачальниками, споживачами сільськогосподарської продукції, інвесторами та конкурентами.

Елементами структури організаційно-економічного механізму

забезпечення сільськогосподарських підприємств ефективності, виступають складові організаційні та економічні, нормативне та правове забезпечення інформаційне середовище (рис. 1.4) [30].

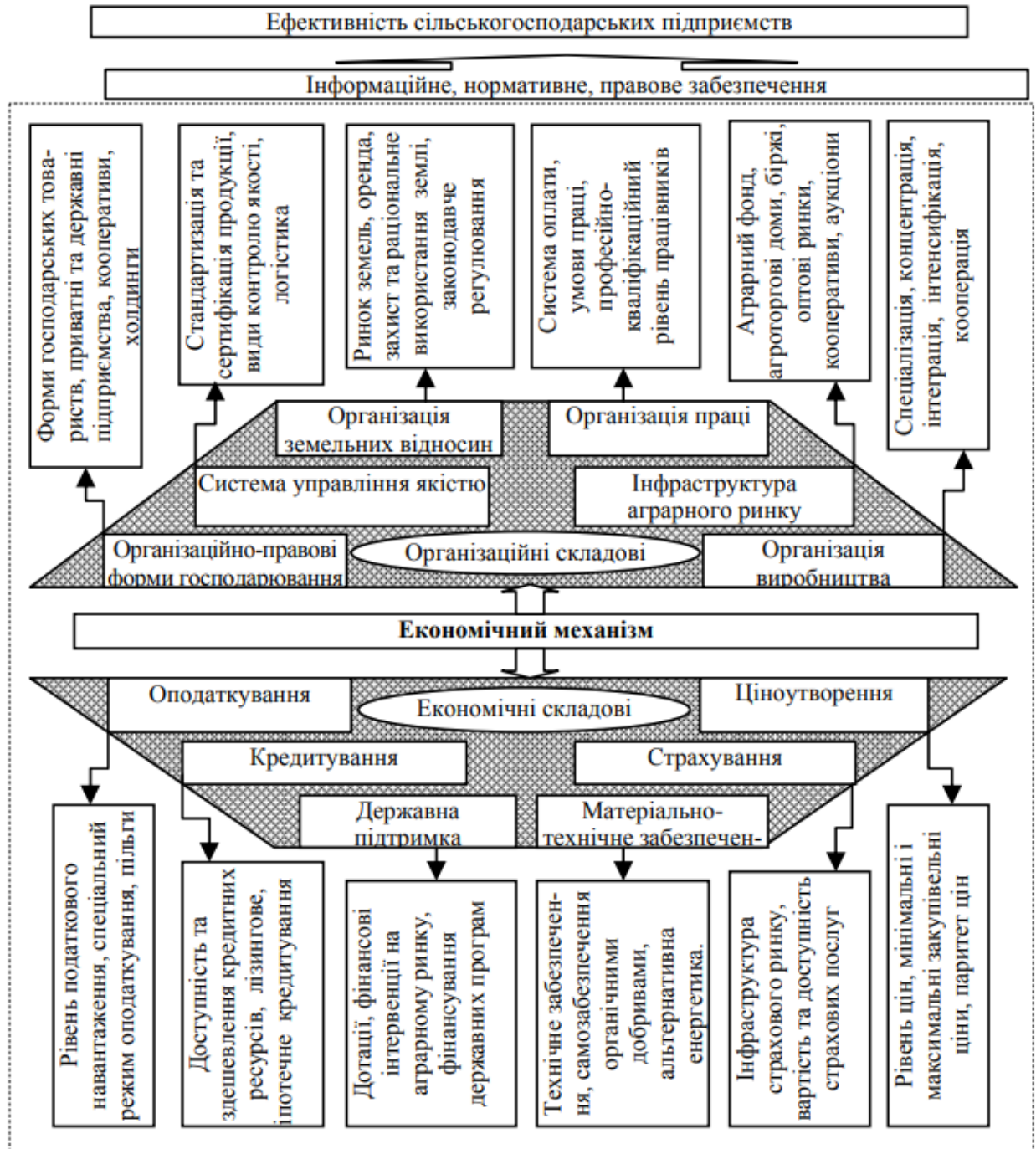

Рис 1.4. Економіко-організаційний механізм забезпечення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств

*розроблено автором на основі [30].

Для сільськогосподарських підприємств ми виділили кілька типів відносин, кожен з яких відповідає за окремі цілі та спрямований на ефективність цього механізму [31-32]:

- відносини із замовниками сільськогосподарської продукції: збут; виконання замовлень; контроль якості обслуговування; мерчандайзинг; облік руху реклами, послуги; контроль грошових потоків; маркетингова діяльність; комплексність обслуговування; довгострокове співробітництво

- відносини з інвесторами;

- відносини з конкурентами: моніторинг цін, асортименту сільськогосподарської продукції; моніторинг клієнтів; динаміка охоплення ринку; кооперація;

- відносини зі споживачами сільськогосподарської продукції: контроль якості послуг; контроль іміджу підприємства; надійність послуг; інтерес; визначення цільової аудиторії;

- відносини з постачальниками: пошук, замовлення та закупівля товарів і послуг (оренда, транспорт, сертифікація, банк, страхування); планування та контроль виконання строків, обсягів цін і якості постачання продукції, розрахунків за неї.

Отже, організаційно-госпмеханізм забезпечення ефективності маркетингової діяльності сільськогосподарських підприємств – це елемент комплексного механізму управління, який забезпечує формування та зміцнення потенціалу підприємства шляхом впливу на організаційні параметри системи та економічні елементи виробничої діяльності підприємства. Це можна здійснити шляхом взаємодії цих елементів організаційно-економічного механізму підприємства та ефективного управління маркетинговою діяльністю сільськогосподарських підприємств, за допомогою яких ефективно реалізуються цілі сільськогосподарського підприємства, що використовуються одночасно для ефективно виконувати визначені завдання у сфері більш повного задоволення суспільних, колективних та індивідуальних потреб.

1.3 Методичні підходи до дослідження

Ефективність є найважливішою узагальнюючою сільськогосподарського виробництва, його характеристикою. Визначення ефективності підприємства та рівня його діяльності насамперед залежить від методики оцінки правильного вибору. Оскільки не існує єдиного визначення на сьогодні щодо поняття «ефективність», то труднощі їй виникають у встановленні оцінки єдиного критерію, який би повно характеризував найбільш як економічну категорію сутність ефективності, був основою для створення наукової системи показників ефективності виробництва та можливість здійснення забезпечував оцінки порівняльної ефективності сільськогосподарських різних підприємств. Критерій (від грецького «kriterion») – визначається як ознака, на основі якої формується мірило такої оцінки, оцінка якості економічного об'єкта [4, с. 318]. Думку, що мірилом ефективності є критерій підтримують й інші економісти вчені [5, с. 20; 9, с. 43; 14, с. 31].

Черевко Георгій та автори інші вважають, що «критерієм слід розуміти як якість, властивість ефективності, що її суть відображає, тобто, є принципом, основою оцінки» [35, с. 26].

На думку Архипової Н. І., є показником критерій ефективності, який визначає ефективність досягнення цілі в процесі. Екстремальне значення показника даного характеризує досягнуту ефективність гранично досягнення цілі, яка у визначеній одиниці виміру виражена [6, с. 7].

Дослідженнями, в Інституті аграрної економіки УААН проведеними, встановлено, що визначається зіставленням економічного результату економічна ефективність (вигод від бізнесу) до на досягнення цього результату витрат. Зазначений критерій (мірило чи основний принцип) стосується повною мірою і суб'єктів бізнесу на селі, і малого, і середнього, що діяльність з метою максимізації своїх результатів економічних здійснюють і витрат мінімізації, пов'язаних з отриманням результату даного [6, с. 59].

Критерій, на думку М. І. Кісіля, економічної ефективності, відображається формулою наступною:

$$e = E \max / B \min, (1.1)$$

де E – економічний результат (ефект або вигода);

e – критерій ефективності економічної;

B – витрати на досягнення результату економічного.

Підтримуючи твердження дане зазначає Березівський Петро, що можна виразити формулою критерій ефективності – як: максимум продукції при мінімумі витрат виробничих. Зростання тоді ж ефективності виражається у зменшенні витрат сукупних праці живої й уречевленої на продукції одиницю [12].

У світлі прикладної сторони ефективність (e) можна визначити як кількісне співвідношення між ефектами (E) і ресурсами або зусиллями (R), витраченими на їх отримання, або, іншими словами, досягнення максимального ефекту з визначений рівень споживання, або досягнення визначеного ефекту з мінімальними споживаннями:

$$e = E/R \max; \quad (1.2)$$

(максимізація ефектів, отриманих на одиницю виділених, спожитих ресурсів);

$$e = R/E \min; \quad (1.3)$$

(мінімізація витрат ресурсів на одиницю досягнутого ефекту).

Чим вище споживання ресурсів, тим зростає економічний ефект, але він є прискорюється до рівня ефективності, і після певного порогу споживання ресурсів виникає ступінь насичення, і досягнуті ефекти повільно зростають, стагнують або падають [15].

Проаналізовано залежність ефектів від збільшення розподілу ресурсів що це лінійна функція типу $E = f(R)$ і в системі координат вона виглядає чином наступним (див. рис. 1.4).

Якщо відношення ефект / зусилля знаходиться вище прямої V , то

діяльність ефективна, під нею стає неефективним. На діапазоні $0 - R_1$, діяльність неефективна через недостатній розподіл ресурсів, крива ефективності опукла. Ефект зростає зі збільшенням розподілу ресурсів, крива стає увігнутою, але з часом виникає блокуючий ефект, навіть ефекти значні та потрапляють у поле неефективності [2].

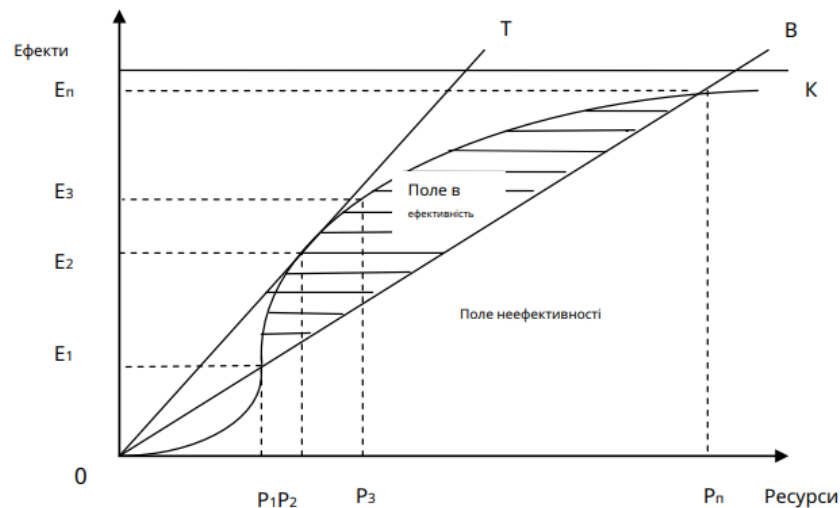

Рисунок 1.4 Залежність ефектів від зусиль

в якому:

$E_1 \dots E_n$ – ефекти, що відповідають ресурсам

$P_1 \dots P_n$ – рівні розподілу ресурсів

C – крива максимальної ефективності

V – мінімальна межа ефективності

K – межа ефектів

Принцип ефективності в загальному вигляді передбачає три рівні аналізу:

- Визначення комплексу рішень з техніко-економічної точки зору;
- Обирати ефективні рішення з принципом економії ресурсів, що означає мінімізацію їх споживання та максимізація результатів;
- На основі варіанту, вибір в рамках ефективних рішень, до тих, що розглядаються оптимальний [4].

Економічна діяльність одиниці зумовлена регулярними потоками обміну з

іншими економічними агентами, які визначаються, з одного боку, системою всередині (розвиток виробництва), а також системою зовні (ринок продукції, затрати сили праці, матеріали, технології). Поза цим безперервним циклом енергія діяльності може бути посилена шляхом стимулювання та мотивації робочої сили. Таким чином відбувається прискорення бізнес-циклів, матеріалізованих у продуктах, а потім у грошах, з метою досягнення максимального ефекту.

Лінгвістичний зміст поняття ефективності показує, що це властивість усіх людських дій досягати бажаної ефективності. Захист резервів і найкраще використання ресурсів вимагають підвищення ролі критеріїв ефективності для прийняття рішень у рамках діяльності. Необхідність економії використання матеріалів і праці породжена їх обмеженим рівнем [13].

Аналіз економічної ефективності є основним методом аналізу економічних систем. Його застосування ґрунтується на економічному принципі, згідно з яким рішення передбачають розподіл рідкісних ресурсів (які мають максимальне вираження корисності), розподілених відповідно до вимог конкуренції [1]. Згаданий тут автор показує, що вивчення економічної ефективності передбачає аналіз взаємозв'язків між витратами на ресурси для кожної змінної, врожайністю та ризиками альтернатив. Універсальний принцип Мауперція, принцип мінімальної дії («бажаної мети з мінімальними зусиллями») пропонує фундаментальне питання у визначенні ефективності, тобто з якого рівня узгодженості між результатами та метою починається ефективність?

Муресан В. (1986) визначає ефективність за допомогою співвідношення «ефективність = результативність x економія», звертаючи увагу на те, що витрати повинні бути відображені в суворо необхідних витратах на оптимальному рівні, визначеному науково мінімальними. Згаданий автор також показує, що кількісний аспект економічного ефекту повинен супроводжуватися його якісним аспектом.

Посилаючись на ефективність, Котарбінський Т. (1976) припускає, що дієвою є та дія, яка забезпечує досягнення мети з точки зору мінімальних витрат,

а С. Г. Струмлін (1972) визначає економічну ефективність «максимальний ефект при мінімальних витратах і найкоротший час».

Економічна ефективність є складною економічною категорією, в якій діють економічні відображення закономірності та проявляється найважливіша частина господарської діяльності: економічний результат (ефект) [12].

Узагальнюючи все викладене вище, зазначити слід, що з метою труднощів уникнення, які з великою кількістю та відмінністю показників пов'язані, що різними авторами використовуються, необхідно сукупність показників систематизувати та види ефективності аналізувати на основі градації їх за групами (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 Система показників для комплексної оцінки ефективності у сільськогосподарських підприємствах

Критерії оцінки	Система показників, які розкривають суть критерію
<i>Технологічна ефективність</i>	Рівень урожайності; частка удобреної площі; виробництво валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь, на 1 середньорічного працівника, 1 грн виробничих витрат; якісні параметри рослинницької та тваринницької продукції, продуктивність худоби та птиці.
<i>Економічна ефективність</i>	Економічна ефективність Обсяг виручки від реалізації та прибутку на 1 га сільськогосподарських угідь, на 1 середньорічного працівника; рентабельність виробництва сільськогосподарської продукції; виробництво валової продукції на одну гривню основних засобів, оборотних активів, норма прибутку.
<i>Соціальна ефективність</i>	Співвідношення обсягу валової продукції виробленої одним працівником до витрат на оплату праці; співвідношення середнього рівня оплати праці в державі до рівня оплати праці в сільському господарстві; частка матеріального стимулювання та доплат за умови праці у фонді оплати праці; рівень життя працівників, зайнятих у сільському господарстві.
<i>Екологічна ефективність</i>	Частка прибутку підприємства, що спрямовується на природоохоронні заходи, та його абсолютна величина в динаміці; загальний рівень витрат на екологізацію виробничих процесів; частка екологічно чистої продукції в загальному обсязі виробництва; рівень викиду шкідливих речовин в навколишнє середовище.

*узагальнено автором

Основною перешкодою для одержання різносторонньої характеристики ефективності сільськогосподарських підприємств є обмеження інформаційного забезпечення аналізу результатів їх діяльності.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНИХ І ОРГАНІЗАЦІЙНИХ УМОВ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Оцінка локальних особливостей забезпечення ефективного господарювання в сільськогосподарських підприємствах

У процесі здійснення аграрної реформи стрімко відбувався процес роздержавлення власності та створення нових організаційно-правових форм управління. Однак під час реформи стався прорахунок. Зокрема, спостерігалось переоцінка значення приватної власності порівняно з іншими факторами ефективного сільськогосподарського виробництва, недооцінка значення соціальних факторів у його реалізації, недостатнє врахування всіх економічних факторів. Не було передбачено механізму прискорення розвитку сільськогосподарських підприємств для досягнення бажаних результатів. Ці тенденції спостерігаються і в регіональному масштабі.

На рисунку 2.1 можемо побачити загальну характеристику стану сільського господарства Львівщини.

У сільському господарстві здійснюють діяльність:

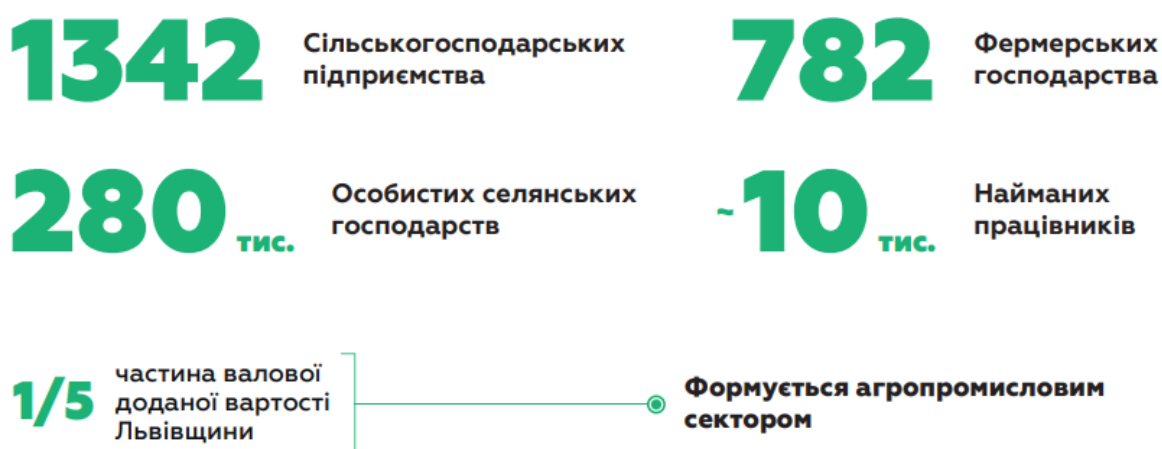

Рис. 2.1 Стан розвитку сільського господарства Львівщини у 2022 році

*за даними ГУС у Львівській обл.

В наш час Львівська область, що має потужний аграрний потенціал, є одним з таких представників типових, щодо ситуації з забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва. Але більшість аграрних напрямів з виробництва сільськогосподарської продукції в досліджуваному аграрному природному регіоні (табл.2.1) залишається або збитковими (виробництво буряків цукрових, виробництво м'яса рогатої худоби великої, також подекуди птахівництво), або низькорентабельними (продукція овочів, молоковиробництво).

Таблиця 2.1. Львівська область – продукція, вироблена у сільськогосподарських підприємствах у млн. грн

Показник	Рік					Темп зростання у %
	2017	2018	2019	2020	2021	2021/2020
Сільськогосподарська продукція	10200.5	11103.0	11063.3	11872.0	13662.5	115.1
Рослинницька продукція	7800.0	8405.4	8480.6	9115.4	10378.8	113.9
Частка рослинницької продукції, %	76.5	75.7	76.7	76.8	76.0	-0.8
Тваринницька продукція	2400.5	2697.6	2582.7	2756.6	3283.7	119.1
Частка тваринницької продукції, %	23.5	24.3	23.3	23.2	24.0	+0.8

Ці дані, на нашу думку, свідчать про те, що наявність ресурсних і конкурентних обмежень, пов'язаних з активним нарощуванням виробництва та реалізації продукції сільськогосподарських підприємств області на внутрішньому ринку, є передумовою отримання доходу, що певною мірою підтверджує дещо., основні кількісні показники, фінансово-економічні результати господарювання.

Збільшення закономірно обсягів виробництва чинником стало, який нарощенню обсягів реалізації продукції посприяв у підприємствах сільськогосподарських Львівської області, що вважати позитивною потрібно передумовою макроекономіки формування фінансово-економічних результатів в

частині їх господарювання. Так, обсяги реалізації зросли більшості видів продукції ключових для сільського господарства у 2021 р. до 2010 р., у т. ч. культур зернобобових та зернових у 3.1 разу, зерна та кукурудзи – у 4.9 рази, у 3,3 рази ячменю, у 3.2 раза культур олійних, пшениці – у 2.3 раза, фабричного буряка цукрового – у 2.3 рази, тварин сільськогосподарських – на 93 і 6 %, молока – на 10 і 6 % (дані подано у таблиці 2.2).

Таблиця 2.2. Дослідження динаміки реалізації сільськогосподарськими підприємствами Львівщини обсягів продукції (у тисячах тонн)

Продукція	Рік					2021/ 2010 у %
	2017	2018	2019	2020	2021	
Культури (зернові та зернобобові): обсяги	589.9	724.6	959.1	768.7	753.5	127,7
- зростання темп. %	113.8	122.8	132.4	80.6	98.0	x
зокрема:						
пшениця (обсяги)	291.8	326.8	461.5	363.6	306.3	104,9
- зростання темп. %	97.6	111.9	141.2	78.8	84.2	x
жито: обсяги	2.2	9.9	4.6	6.1	7.7	3.5 p
- зростання темп. %	15.2	4.5 p.	46.5	132.6	126.2	x
кукурудза та зерно (обсяги)	127.3	225.6	336.5	277.8	340.7	2.7 p.
- зростання темп. %	159.5	177.2	149.2	82.6	122.6	x
ячмінь (обсяги)	147.5	143.9	150.2	117.7	96.2	65.2
- зростання темп. %	118.6	97.6	104.4	78.4	81.7	x
Культури олійні (обсяги)	261.7	333.5	354.1	312.3	315.2	120.4.
- зростання темп. %	137.9	127.4	106.2	88.2	100.9	x
Буряк фабричний цукровий (обсяги)	580.7	701.9	707.7	789.1	938.9	161.7
- зростання темп. %	110.9	120.9	100.8	111.5	118.9	x
Картопля (обсяги)	28.9	37.4	35.7	30.2	33.8	117.0
- зростання темп. %	95.7	129.4	95.5	84.6	111.9	x
Культури овочеві (обсяги)	11.9	7.6	5.6	12.9	9.3	78.1
- зростання темп. %	106.3	63.9	73.7	2.3 p.	72.1	x
Сільськогосподарські тварини (обсяги)	87.4	105.2	103.3	109.1	132.8	151.9
- зростання темп. %	119.1	120.4	98.2	105.6	121.7	x
Молоко (обсяги)	20.9	22.9	22.3	22.4	20.9	100
- зростання темп. %	114.2	109.6	97.4	100.5	93.3	x
Яйця (обсяги. млн шт.)	39.7	50.9	45.3	33.5	44.9	113.1
- зростання темп. %	105.0	128.2	89.0	73.9	134.0	x

Джерело: розраховано за даними ГУС у Львівській області.

При тому, до покращення фінансово-економічних результатів подальшого, потенціалом агроформування вищим характеризуються, які спеціалізуються на рослинницькій продукції, коли частка у 2021 р. цієї продукції досягла рівня 76 %; відповідно, продукції галузі тваринництва скоротилася до 24,0 %аж. Ще також було у 2011 р. на користь продукції рослинницької співвідношення, однак становило 29 і 6 % тоді, до 70 і 4 %. Але боку з іншого, такі можуть бути фактори для підвищення ефективності вирішальними: підвищення ґрунту родючості, використання землі більш ефективно та земель оброблення, збільшення вартості продукції доданої, для сільськогосподарського виробництва ресурсів та інтенсивності зменшення.

Для підприємств, позаяк, що характеризуються зокрема на виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції, став спад обсягів характерним щодо її реалізації, що негативно позначилося загалом та до погіршення фінансово-економічних результатів веде за спеціалізації відповідної товарної. Йдеться про продукцію таку сільськогосподарську, як жито (спадів темп за 2010-2020 рр. – 11.6 %), картопля (0,9 % за 2010-2021 рр.), яйця (66,3 %), культури овочеві (29,1 %). Особливо позитивним слід вважати зростання обсягів реалізації культур зернових та зернобобових, а також буряка цукрового фабричного, адже на ці дві товарні групи у 2021 р. припадало близько 75 % (33,5 % та 41,7 % відповідно) у загальній структурі реалізованої підприємствами галузі продукції. При тому, частка зернобобових культур і зернових зростати продовжує.

При цьому, безпосередньо відбулися зміни в структурі витрат прямих матеріальних сільськогосподарських підприємств Львівщини. Зокрема, з них відчутними найбільш стали: частки зростання витрат на запасні частини, матеріали будівництва і послуги ремонту (за 2017-2020 роки відповідно на 2.5 пункти) на підприємствах – виробниках тваринницької продукції та на добрива мінеральні (відповідно на 0.7 пункти) і продукцію сільського господарства іншу (на 1.0 позиції відповідно) для підприємств, які на продукції рослинництва саме спеціалізуються (рис. 2.4).

Знизилися види таких статей витрат частки, як корми (на 4.7 позиції) та інша сільськогосподарська продукція (на 0.8 позиції) на тваринницької галузі підприємствах і на пальне та матеріальні мастила (на 1.4 позиції), частини запасні, будівельні матеріали і постуги ремонту (на 0.7 позицій), насіння і матеріал посадки (на 0.6 позицій) на підприємствах з рослинництва галузі.

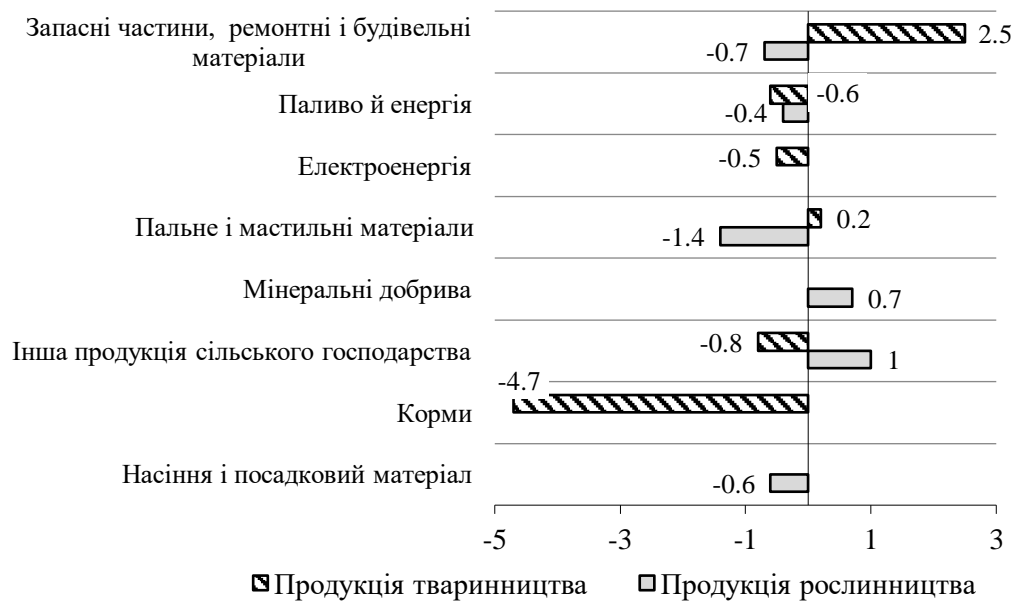

Рис. 2.4. Характеристика змін у структурі матеріальних прямих витрат сільськогосподарських підприємств Львівської області (у в. п.2020 р. / 2017 р.)

Джерело: розраховано за даними ГУС у Львівській області.

На думку нашу, зміни означені покращенню сприяють фінансово-економічних результатів продукції тваринництва у підприємствах, адже про інвестиції в основні засоби сигналізують та собівартості виробництва зниження, а також, корелюючи зі зниженням витрат, підприємств галузі рослинництва на матеріали паливо-мастильні сприяють нарощуванню обсягів сільськогосподарської продукції.

У відношенні цьому, підприємства рослинницької галузі, мають стабільність вищу, що позитивно є також і це відбувається зокрема завдяки нарощування достатньо активного площ посіву культур. Так, за 2010-2021 рр. площі посівні сільськогосподарських культур у Львівській області підприємств сільського господарства на 82.5 % збільшилися, а в вираженні абсолютному – на

відповідно, 182.4 тис. га. Зростання характерним для всіх культур стало, окрім картоплі (відповідав його значенню показник 2021 р. як у 2010 р.) та культур на корми (на 74.8 %). У мірі найбільшій вдалося підприємствам посівні площі соняшнику наростити (до 40.5 тис. га у 2021 р. з 0.1 тис. га у 2010 р.), на 16.9 % ріпаку і кользи та зернобобових культур і зернових (на відповідно 51.5 %).

Органи статистики державної України дані щодо стану розвитку сільського господарства оприлюднили за 2022 рік.

За даними остаточними обсяг виробництва продукції сільського господарства Львівської області на 3,4% зріс з 2021 роком у порівнянні і 26,4 млрд. грн. складає (у постійних 2016 року цінах). Сільськогосподарські підприємства продукції виробили на суму 14.7 млрд. грн, що на 7.2% більше до 2021 року порівняно. Натомість господарства населення зменшили обсяги виробництва на 1,8% (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3. Характеристика виробництва продукції сільського господарства у Львівській області (у постійних цінах, млн.грн)

Рік	Львівська область								
	Господарства усіх категорій			Підприємства			Господарства населення		
	Продукція сільського господарства	Продукція рослинництва	Продукція тваринництва	Продукція сільського господарства	Продукція рослинництва	Продукція тваринництва	Продукція сільського господарства	Продукція рослинництва	Продукція тваринництва
2018	22 818,70	15 522,30	7 296,40	11 103,00	8 405,40	2 697,60	11 715,70	7 116,90	4 598,80
2019	23 004,40	15 967,90	7 036,50	11 063,30	8 480,60	2 582,70	11 941,10	7 487,30	4 453,80
2020	24 007,20	16 938,00	7 069,20	11 872,00	9 115,40	2 756,60	12 135,20	7 822,60	4 312,60
2021	25 833,90	18 540,40	7 293,50	13 662,50	10 378,80	3 283,70	12 171,40	8 161,60	4 009,80
2022	26 712,60	19 619,10	7 093,50	14 644,10	11 105,90	3 538,20	12 068,50	8 513,20	3 555,30

Джерело: розраховано за даними ГУС у Львівській області

Аналіз статистичних даних про зростання виробництва обсягів продукції рослинництва свідчить, яке впровадженням аграріями інноваційних технологій зумовлене та площ земель сільгосппризначення в обробітку збільшенням.

Також, як показує нам проведений аналіз, є позитивна динаміка переходу з ведення сільського господарства одноосібного в виробництво підприємницьке організоване. У 2022 році частка сільськогосподарських підприємств у загальній

структурі виробництва майже 55% складає проти у 2015 році 41%, але з кожним роком зменшується частка господарств населення до 45% в 2022 році з 59% у 2015 році.

Із зміною клімату та зовнішньої ринкової кон'юнктури змінюється і виробнича структура продукції рослинництва. Якщо в році 2015 частку вагому займала у структурі картопля та культури зернові, то ріст валової продукції на сьогодні в основному забезпечується за рахунок виробництва зернових та технічних культур.

Рентабельність виробництва сільськогосподарської продукції вказує на ефективність і прибутковість діяльності сільськогосподарського підприємства чи ферми. Цей показник визначає, наскільки успішно виробництво господарює, генеруючи прибуток від виробництва та продажу сільськогосподарської продукції.

Рисунки 2.5 і 2.6 показують основні тенденції у зміні рівня рентабельності виробництва основних видів продукції галузі сільського господарства у підприємствах.

Рис. 2.5. Рівень рентабельності виробництва основних видів продукції рослинництва у с.-г. підприємствах

Рентабельність є важливим показником для оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств і прийняття рішень з покращення ефективності виробництва.

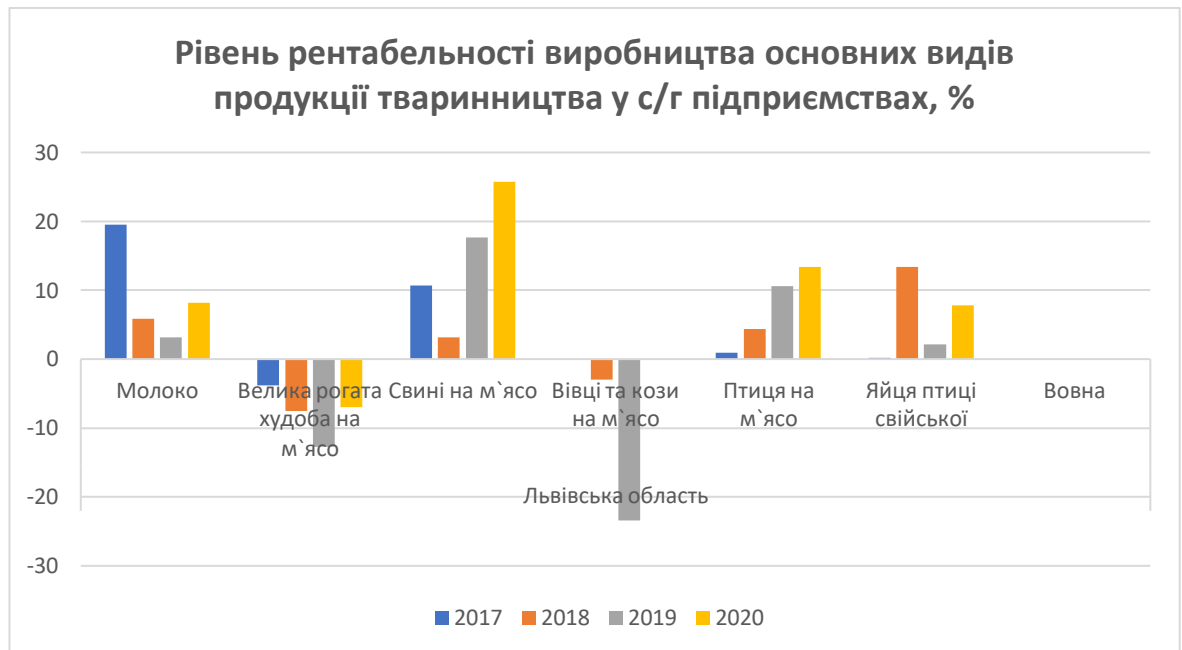

Рис. 2.6. Рівень рентабельності виробництва основних видів продукції тваринництва у с.-г. підприємствах

Джерело: розраховано за даними ГУС у Львівській області

Висока рентабельність вказує на те, що виробництво є ефективним і приносить достатньо прибутку для покриття витрат. З іншого боку, низька або від'ємна рентабельність може свідчити про проблеми в управлінні, недоцільність виробництва або інші економічні труднощі.

Підвищення саме урожайності основних сільськогосподарських культур до належного рівня, на погляд наш, є чинником позитивним в покращення сенсі результатів фінансово-економічних господарювання підприємств сільськогосподарських, забезпечує адже рівень продуктивності праці вищий, ресурсовіддачі, ефективізацію процесів виробничо-господарських, отже, також, – веде до підвищення прибутковості рівня й бізнесу рентабельності.

Показник виробництва основних видів продукції сільського господарства на одну особу визначається як обсяг виробництва різних сільськогосподарських

продуктів, поділений на кількість осіб, зайнятих у сільському господарстві. Цей показник вказує на те, скільки продукції виробляється на одну особу, зайняту у сільському господарстві, і використовується для оцінки продуктивності та ефективності сільськогосподарського сектора.

Цей показник може охоплювати різні види продукції, такі як зернові культури, тваринництво, овочі, фрукти тощо, залежно від специфіки регіону чи країни. Високий показник виробництва на одну особу може свідчити про ефективність та високу продуктивність сільськогосподарського сектора, тоді як низький показник може вказувати на можливість покращення ефективності виробництва.

Цей показник є важливим для визначення ступеня самозабезпечення країни чи регіону сільськогосподарською продукцією і може бути використаний для розрахунку продуктивності праці та конкурентоспроможності сільського господарства.

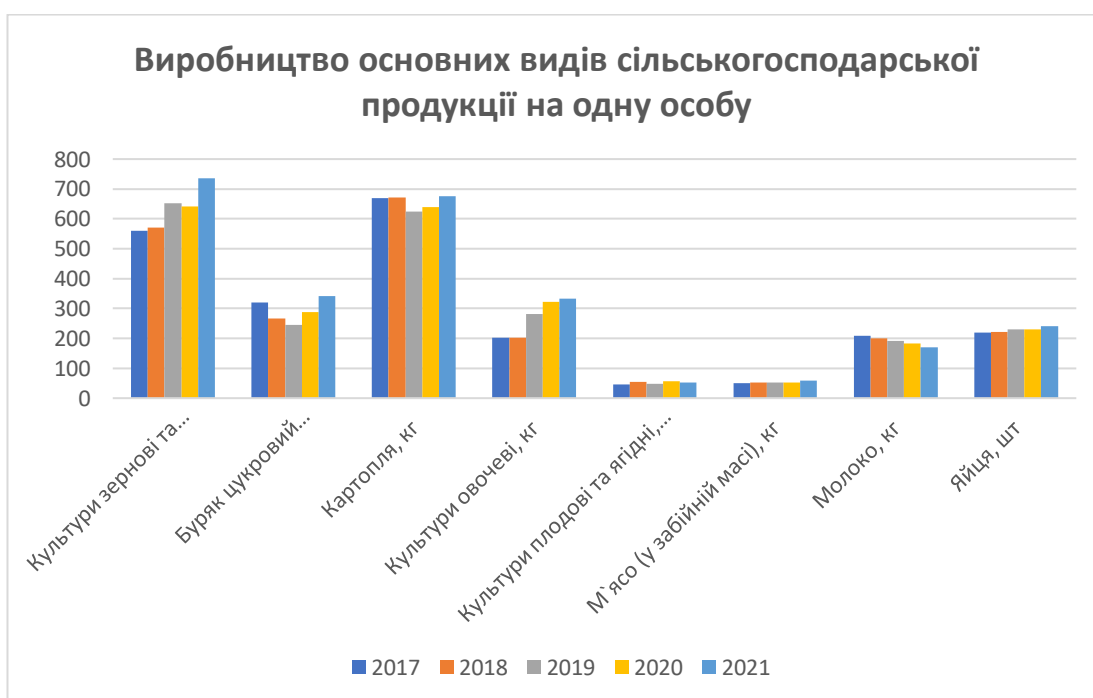

Рисунок 2.7. Динаміка показника виробництва основних видів продукції сільського господарства на одну особу у Львівській області

Власне, такі припущення в повній мірі відображають показники діяльності

підприємств галузі сільського господарства Львівської області (табл. 2.4), особливо чистого прибутку.

Чистий прибуток у сільськогосподарському виробництві формується на основі ряду факторів і залежить від різних аспектів діяльності господарства, у сільському господарстві залежить від взаємодії цих факторів, і ефективно управління всіма аспектами господарювання допомагає максимізувати прибутковість.

Таблиця 2.4. Львівська область – фінансово-економічні показники діяльності у сільськогосподарських підприємствах

Показники	Рік					Відхилення, %; +/-
	2016	2017	2018	2019	2020	2020/ 2019
Чистий прибуток (збиток), млн грн	740.2	1057.9	1262.4	727.8	1488.2	2,0 р.
Частка прибуткових підприємств, %	80.9	83.2	86.1	81.5	82.9	1,4
Фінансовий результат прибуткових підприємств, млн грн	1248.0	1681.1	1958.3	1424.2	1964.7	137,9
Частка збиткових підприємств, %	19.1	16.8	13.9	18.5	17.1	-1,4
Фінансовий результат збиткових підприємств, млн грн	507.8	623.2	695.9	696.4	476.5	68,4
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	22.0	16.2	8.7	4.4	14.5	10,1
Фінансовий результат до оподаткування, млн грн	748.1	1076.0	1207.4	765.5	1503.1	196,4
Загальні фінансові результати діяльності підприємств до оподаткування, млн грн	773.0	1155.7	1261.3	775.3	1507.9	194,5

Джерело: розраховано за даними ГУС у Львівській області

Так, попри нестабільність певну значень узагальнення цього показника діяльності фінансово-господарської, значення прибутку чистого за 2010-2020 рр. сільськогосподарських підприємств збільшилося у 3.9 рази, що видно істотно. У 2020 р. досяг майже 1,5 млрд грн відповідний показник, що у двічі більше було,

ніж у 2019 р. та є на загал свідченням у господарюванні підприємств високих результатів фінансово-економічних.

У цей час також зросла частка прибуткових підприємств у галузі. Якщо у 2010 році цей показник становив 72,6%, то до 2020 року він збільшився до 82,9% (на 10,3 відсоткових пунктів більше). Відповідно, частка збиткових підприємств сільського господарства регіону зменшилася на ту ж величину і склала 17,1%. Фактично, близько кожне шосте підприємство галузі є збитковим, що свідчить про високу ефективність його функціонування, особливо в порівнянні з іншими галузями регіональної економіки.

На приклад, загальні фінансові результати сільськогосподарських підприємств до оподаткування у 2020 році становили 1,5 мільярда гривень, що робить цю галузь другою за цим показником в економіці. Їй поступали лише оптова та роздрібна торгівля (2,9 мільярда гривень), в той час як промисловість, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, тимчасове розміщення та організація харчування, операції з нерухомим майном мали від'ємний загальний фінансовий результат.

Також значно зросла рентабельність вирощування деяких сільськогосподарських культур, таких як ягідні культури (на 33,3 відсоткових пунктів), велика рогата худоба на м'ясо (на 29,4 відсоткових пунктів), свині на м'ясо (на 14,9 відсоткових пунктів), яйця птиці свійської (на 13,3 відсоткових пунктів), птиця на м'ясо (на 9,4 відсоткових пунктів). Очевидно, що зростання цього макроекономічного показника є прямим позитивним фактором для поліпшення фінансово-економічних результатів сільськогосподарських підприємств.

З іншого боку, існують стали проблеми, які виявляються у від'ємній рентабельності виробництва "Велика рогата худоба на м'ясо" та "Вівці та кози на м'ясо". Також спостерігається значне зниження рентабельності культур овочевих відкритого ґрунту (зниження на 88,5 відсоткових пунктів за період 2010-2020 років), буряка цукрового фабричного (зниження на 49,4 відсоткових пунктів), та

картоплі (зниження на 35,6 відсоткових пунктів). Крім того, відзначається порівняно низький рівень рентабельності вирощування картоплі (лише 5,6% у 2020 році), буряка цукрового фабричного (6,6%), та культур овочевих відкритого ґрунту (7,4%).

Вирішення цих проблемних аспектів великою мірою сприяло б поліпшенню фінансово-економічних показників сільського господарства Львівської області.

2.2 Оптимізація організаційно-економічного механізму підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств

Оптимізація організаційно-економічного механізму підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств передбачає впровадження стратегій і практик, які покращують загальну ефективність, використання ресурсів і фінансові результати. Ось кілька способів досягти цього (рис. 2.8):

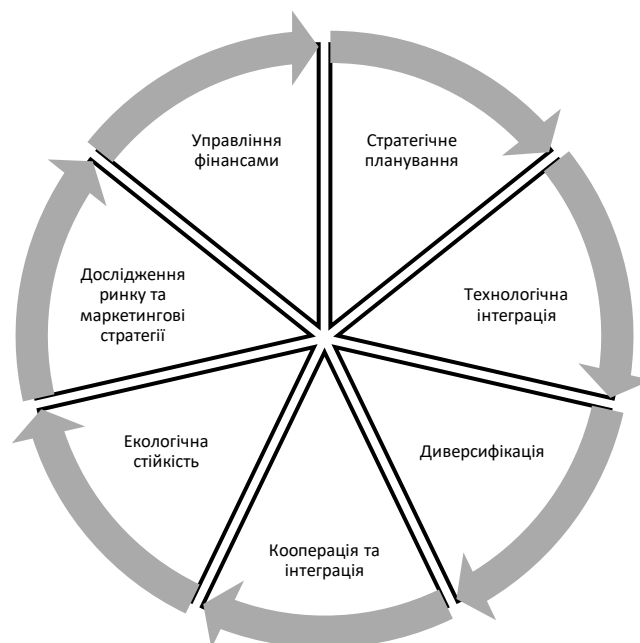

Рисунок 2.8. Модель оптимізації організаційно-економічного механізму підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств

*розроблено автором

1. Стратегічне планування:

- Розробіть чітку та комплексну бізнес-стратегію, яка відповідає довгостроковим цілям.
- Визначте ключові показники ефективності (KPI) для вимірювання прогресу та успіху.
- Регулярно переглядайте та оновлюйте стратегічний план на основі змін ринку та внутрішніх факторів.

2. Технологічна інтеграція:

- Інвестиції в сучасні сільськогосподарські технології та техніку для підвищення продуктивності та скорочення фізичної праці.
- Впровадження методи точного землеробства для оптимізації використання ресурсів, таких як вода, добрива та пестициди.
- Використання аналітики даних для прийняття обґрунтованих рішень щодо управління врожаєм і розподілу ресурсів.

3. Диверсифікація:

- Диверсифікуйте асортимент сільськогосподарської продукції, щоб розподілити ризик і скористатися різними ринковими можливостями.
- Досліджуйте види діяльності з доданою вартістю, такі як обробка, пакування та прямий маркетинг, щоб збільшити потоки доходу.

4. Ефективне управління ресурсами:

- Оптимізуйте землекористування за допомогою сівозміни, проміжних посівів і методів сталого землеробства.
- Впроваджувати методи збереження води та енергозбереження.
- Впровадьте ефективне управління запасами та ланцюгом поставок, щоб зменшити відходи та втрати.

5. Розвиток людських ресурсів:

- Інвестуйте в програми навчання та розвитку для працівників ферм, щоб покращити їхні навички та знання.- Впровадити ефективні практики управління працею, щоб забезпечити мотивовану та кваліфіковану робочу силу.

- Заохочуйте інновації та креативність серед співробітників для покращення операційних процесів.

6. Управління фінансами:

- Впровадити надійні практики фінансового менеджменту, включаючи бюджетування, прогнозування та управління ризиками.
- Вивчіть варіанти фінансування та програми державної підтримки, щоб забезпечити достатній капітал для інвестицій.
- Відстежуйте та керуйте виробничими витратами для підтримки прибутковості.

7. Дослідження ринку та маркетингові стратегії:

- Проведіть дослідження ринку, щоб визначити споживчі тенденції, запити та потенційні ринкові ніші.
- Розробити ефективні маркетингові та брендингові стратегії для просування сільськогосподарської продукції.
- Вивчайте партнерства та співпрацю для доступу до нових ринків і каналів збуту.

8. Екологічна стійкість:

- Використовуйте методи сталого ведення сільського господарства, щоб відповідати екологічним нормам і очікуванням споживачів.
- Вивчіть програми сертифікації, які демонструють відданість екологічно чистому сільському господарству.
- Впроваджуйте екологічно чисті технології та практики для довгострокової життєздатності.

9. Контроль якості:

- Впроваджуйте суворі заходи контролю якості протягом усього виробничого процесу.
- Забезпечити відповідність національним і міжнародним стандартам якості.
- Встановіть цикл зворотного зв'язку зі споживачами для постійного покращення якості продукції.

10. Співпраця та мережа:

- Сприяти співпраці з іншими сільськогосподарськими підприємствами, науково-дослідними установами та зацікавленими сторонами галузі.- Беріть участь у сільськогосподарських мережах, асоціаціях і форумах для обміну знаннями та передовим досвідом.
- Дослідіть спільні підприємства та партнерства, щоб використовувати колективні сили та ресурси.

Інтегруючи ці стратегії, сільськогосподарські підприємства можуть оптимізувати свої організаційні та економічні механізми, що призведе до підвищення ефективності, стійкості та загального успіху.

2.3 Стан адаптації організаційно-економічного механізму до умов середовища функціонування сільськогосподарських підприємств

Формування ефективності сільськогосподарських підприємств значною мірою визначається впливом прямих факторів та умов господарського середовища, які стають особливо змінливими в умовах економічної глобалізації.

Практично на всіх досліджених сільськогосподарських підприємствах формування показників економічної ефективності відбувається за чітко визначеною методологічною системою, яка майже не враховує перспективну кон'юнктуру мінливих факторів зовнішнього та внутрішнього середовища їхньої діяльності.

Додатково, держава відіграє пасивну роль у стимулюванні активності сільськогосподарських виробників у встановленні прямої залежності між опосередкованими факторами впливу та рівнем ефективності, з метою можливої зміни умов їх реалізації у майбутньому.

До факторів, що залежать від аграрних підприємств і на які вони можуть впливати, належать урожайність сільськогосподарських культур, продуктивність худоби, вибір об'єкта першочергових інвестицій, спеціалізація

виробництва, технології виробництва та інші. Однак, сільськогосподарські підприємства найчастіше є виробниками сировини, а не готової продукції для кінцевого споживача. Це призводить до проблем ефективності, оскільки механізм формування ефективності визначається перерозподілом доходів на всіх етапах створення додаткової вартості.

За останні роки, в умовах економічної глобалізації, внутрішні та зовнішні інвестиції спрямовувались переважно у переробні галузі, залишаючи сільськогосподарські підприємства в залежності від власних ресурсів.

Важливо враховувати також макросередовище, яке включає політично-правове, економічне, соціокультурне та технологічне середовище. Зовнішні сили, які впливають на сільськогосподарські підприємства, можуть бути контрольованими частково або повністю, або ж залишатися поза контролем підприємства. Такий аналіз є ключовим для розробки стратегій у сільському господарстві.

PEST-аналіз (англ. PEST analysis) — це метод стратегічного аналізу, який використовується для визначення впливу політичних, економічних, соціокультурних та технологічних факторів на організацію або проект. Аналіз PEST допомагає визначити зовнішні чинники, які можуть впливати на прийняття стратегічних рішень і розвиток організації.

Кожне сільськогосподарське підприємство, яке не ізольовано здійснює свою діяльність, а в контакті із певним зовнішнім середовищем, яке відомими силами представлено, що за його межами діють. Проведемо тенденційний аналіз, що є ключовим для стратегії сільськогосподарських підприємств Львівської області в 2023 р. (табл. 2.5).

PEST-аналіз дозволяє підприємствам отримати комплексний огляд зовнішнього середовища та визначити можливі загрози та можливості. Цей інструмент є корисним для стратегічного планування, розробки бізнес-стратегій та прийняття рішень на основі об'єктивного аналізу факторів, які можуть впливати на успішність організації.

Таблиця 2.5. PEST-аналіз адаптації організаційно-економічного механізму до умов середовища функціонування сільськогосподарських підприємств

Аспект зовнішнього середовища	Кількість балів	Аспект зовнішнього середовища	Кількість балів	Аспект зовнішнього середовища	Кількість балів	Аспект зовнішнього середовища	Кількість балів
<i>Політичний (P)</i>		<i>Економічний (E)</i>		<i>Соціальный (S)</i>		<i>Технологічний (T)</i>	
Податкова політика	5	Економічне зростання	10	Розподіл доходів	1	Державна підтримка наукових розробок	4
Захист вітчизняного товаровиробника	5	Кредитно-грошова політика	6	Демографічна ситуація на селі	3	Технологічний розвиток галузі	4
Захист прав споживачів	2	Державна підтримка товаровиробників	6	Удосконалення охорони праці	2	Нові розробки та розвиток	3
Трудове право	3	Диспаритет цін	8	Життєвий рівень населення	4	Швидкість зношування техніки	3
Державне втручання	5	Політика щодо безробіття сільського населення	3	Відношення до роботи	2	Використання енергетичних ресурсів та їх затрати	3
Політична стабільність	5	Рівень інфляції	7	Кваліфікаційна характеристика	3	Фокусування на новітню технологію	3
Кількісна оцінка при використанні експертного методу	25	Кількісна бальна оцінка при використанні експертного методу	40	Кількісна бальна оцінка при використанні експертного методу	15	Кількісна бальна оцінка при використанні експертного методу	20
Загальна кількість балів 100							

Основні складові PEST-аналізу:

1. Політичні фактори (Political): Оцінюють вплив політичних чинників на діяльність організації. Це може включати стабільність уряду, правові аспекти, податкову політику, політику щодо торгівлі та інші аспекти політичного середовища.

2. Економічні фактори (Economic): Визначають вплив економічних умов

на діяльність. Сюди входять інфляція, ставки обліку, ринкові тенденції, рівень безробіття та інші економічні параметри.

3. Соціокультурні фактори (Sociocultural): Враховують вплив соціокультурних та демографічних чинників. Це може бути зміна споживчих уподобань, демографічний склад населення, освітній рівень і культурні тенденції.

4. Технологічні фактори (Technological): Аналізують вплив технологічних інновацій на діяльність. Це може включати швидкість технологічного розвитку, наукові дослідження та рівень інновацій в галузі.

Проведена у пункті 2.1 діагностика внутрішнього середовища сільськогосподарських підприємств дала змогу оцінити стан як підсистем, так і елементів середовища цього, їх системний вплив та взаємодію на рівень виробництва, конкурентоспроможність підприємств і його ефективність, та виявлення його слабких сторін і сильних.

Для виявлення впливу можливих факторів виробництва на ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств Львівської області, буде проведений SWOT-аналіз. Основна мета цього аналізу полягає в класифікації даних, корисних для стратегічного планування, та їх віднесення до категорій сильних чи слабких сторін, можливостей чи загроз (табл. 2.6).

Матриця SWOT для сільськогосподарських підприємств визначила групи факторів, які були розподілені відповідно до їх характерних взаємозв'язків. Ці фактори будуть враховані при розробці стратегій розвитку підприємства. Кожне поле матриці вимагає специфічної стратегії: "S+O" (Сила і Можливості) – для підтримки сильних сторін і розвитку можливостей; "T+S" (Сила і Загрози) – для використання сильних сторін з метою пом'якшення загроз; "W+O" (Слабкість та Можливості) — для подолання проблем за рахунок можливостей; "T+W" (Слабкість та Загроза) — для подолання слабкостей і загроз.

З урахуванням зовнішніх факторів, стратегія підприємства може бути спрямована на отримання захисту від уряду, посилення внутрішнього ринку або

розширення збутової діяльності. Політична стабільність виступає як ключовий елемент для зменшення економічної невизначеності та створення стійкої системи економічного законодавства для сільськогосподарських підприємств.

Таблиця 2.5. Характеристика зовнішнього та внутрішнього середовища сільськогосподарських підприємств

Характеристика господарства	Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
Чинники зовнішнього середовища	1. Прилеглисть підприємства до транспортної інфраструктури	1. Відсутність коштів для розвитку нових видів діяльності
	2. Ефективність управління	2. Застаріле обладнання
	3. Наявність транспортних засобів	3. Висока зношеність ОВФ
	4. Наявність площ землекористування	4. Відсутність фахівців зі збуту
	5. Високий рівень забезпеченості кваліфікованим персоналом	
	6. Якість продукції	
Можливості (O)	Очікування (S+O)	Очікування (W+O)
1. Відповідна законодавча база	1. Зростання обсягів виробництва продукції	1. Модернізація основних засобів
2. Функціонування окремих державних програм для підтримки аграріїв	2. Розширення асортименту продукції	2. Розширення каналів збуту продукції
3. Відносна політична стабільність	3. Створення власної збутової мережі	3. Збільшення частки ринку
	4. Формування ефективної товарної політики	
Загрози (T)	Очікування (T+S)	Очікування (T+O)
1. Збільшення частки імпортової продукції	1. Диверсифікація виробництва	1. Згорання видів діяльності
2. Високий рівень інфляції	2. Пошук нових торгових партнерів	2. Конкуренція з боку інших підприємств
3. Мінливість законодавства	3. Відмова від застарілих технологій	3. Відсутність попиту на продукцію
4. Високий рівень податків		4. Страхування ризиків в Сільському господарстві
5. Велика кількість конкурентів		
6. Диспаритет цін		

В аналізі соціально-політичного середовища враховується загальнополітична обстановка в країні, стабільність виконавчої влади та політичний ризик капіталовкладень у регіоні.

Діагностика внутрішнього середовища передбачає оцінку підсистем та елементів, їх взаємодію та системний вплив на рівень виробництва. Підприємство, як складна система, взаємодіє діалектично, а його ефективність залежить від внутрішньої взаємодії підсистем і елементів. Поліпшення використання землі, збільшення її родючості та підвищення врожайності сільськогосподарських культур є ключовими напрямками для підвищення ефективності виробництва.

Внутрішнє середовище підприємства формується відповідно до його місії та мети, які значною мірою визначаються зовнішнім середовищем. Це включає людей, техніку, технології, інформацію, організацію виробництва і управління, а також основні підсистеми, такі як соціальна, технологічна, виробничо-технічна, економічна, інформаційна, організаційна, фінансова, маркетингова, комерційна, науково-інноваційна і інші.

Внутрішнє середовище підприємства представляє собою комплекс факторів, які створюються та контролюються самим підприємством. Ці компоненти впливають на його ефективність, включаючи стратегії, цілі, завдання, структуру, технологію, персонал і організаційну культуру.

Зовнішнє та внутрішнє середовища підприємства є тісно пов'язаними. Підприємство формує своє внутрішнє середовище, враховуючи зовнішні фактори. З іншого боку, підприємство адаптується до зовнішнього середовища за допомогою внутрішніх чинників.

Для діагностики підприємства важливо провести системний аналіз його внутрішнього середовища, враховуючи не лише стан окремих елементів та підсистем, а й їх взаємодію та інтегрований вплив на можливості досягнення стратегічних цілей. Визначення цілей може бути підтримано конкретними показниками, які підлягають аналізу.

Наприкінці, ефективність підприємства значною мірою залежить від зменшення матеріально-грошових витрат виробництва.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

3.1 Удосконалення управління інноваційним потенціалом сільськогосподарських підприємств

Організаційно-економічний механізм управління інноваційним потенціалом агропідприємств визначається, на нашу думку, як сукупність форм, методів, стимулів, інструментів і важелів активізації інноваційної діяльності.

В агропромисловому комплексі, забезпечуючи науково-технічний прорив у регіональній економічній системі. Організаційно-економічний механізм слід виділити:

1) організаційний блок, що включає:

- планування та організація науково-дослідної діяльності;
- розвиток підприємництва в науково-технічній сфері;
- формування інформаційного наповнення для розповсюдження інновацій

та їх передачі у виробництво;

2) господарський блок, що включає:

- фінансування та кредитування;
- оподаткування та страхування організацій, що створюють та освоюють інновації;
- стимулювання інноваційного процесу;
- ціноутворення на науково-технічну продукцію - виконані НДДКР, інновації та інноваційні проекти;
- державна підтримка інноваційної діяльності (Рис. 3.1).

Робоча гіпотеза цього дослідження базується на припущенні, що модернізація організаційно-економічний механізм управління інноваційним потенціалом інтегрованого агропромислового формування дозволяє

максимально адаптувати агроекосистему до умов, де конкурентне ринкове середовище; модифікувати застосовані технології та розробляти нові; виробляти інноваційні продукти; нарощувати інноваційний потенціал, що в цілому призводить до синергетичного ефекту та підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання агропромислового комплексу.

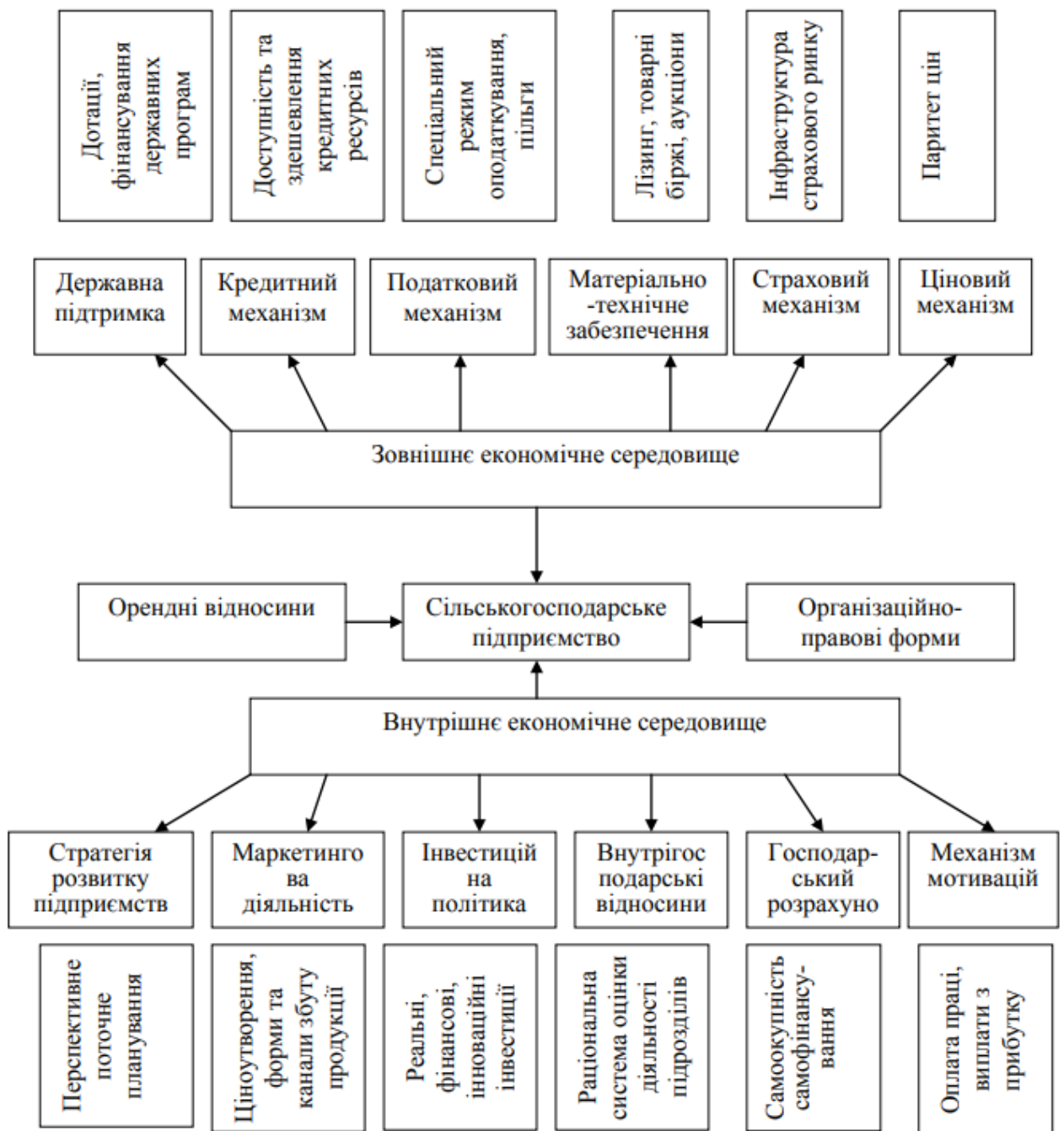

Рис. 3.1. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним потенціалом агропідприємств

*сформовано автором

Організаційно-економічний механізм управління інноваційним потенціалом сільськогосподарських підприємств спрямований на підвищення ефективності інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств та нарощування його інноваційного потенціалу.

У зв'язку з цим нами сформульовано низку завдань організаційно-економічного механізму управління інноваційним потенціалом сільськогосподарських підприємств, серед яких:

- 1) створення умов для реалізації інноваційного процесу в сільськогосподарських підприємств;
- 2) створення можливостей для прискореної адаптації до змін ринкового середовища;
- 3) стимулювання інноваційної діяльності всіх учасників сільськогосподарських підприємств;
- 4) залучення коштів зовнішніх інвесторів, у тому числі в особі органів державної влади, для матеріально-фінансового забезпечення інноваційної діяльності;
- 5) створення галузевих спілок для участі у спільних інноваційних проектах.

Необхідність вирішення поставлених завдань дозволяє сформулювати основні принципи впливу організаційно-економічного механізму управління інноваційним потенціалом сільськогосподарських підприємств на об'єкт управління:

- 1) принцип повноти та збалансованості інструментарію впливу (комбінована та спільна робота всіх підсистем, що реалізують інноваційний процес);
- 2) принцип поєднання централізації та децентралізації управління (розмежування сфери прийняття рішень між підсистемами різного рівня, як необхідної умови управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств);

- 3) принцип безперервності (перманентності інноваційного процесу);
- 4) принцип адаптивності (здатність механізму пристосовуватися до перетворень зовнішнього і внутрішнього середовища);
- 5) принцип стійкості (забезпечення сталості механізму його функціонування при значних коливаннях і збуреннях зовнішнього середовища);
- 6) принцип ефективності витрат і ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових тощо);
- 7) принцип сумісності (здатність компонентів механізму взаємодіяти з іншими системами і процесами, реалізованими в сільськогосподарських підприємствах).

Як шляхи (методи) впливу організаційно-економічного механізму на процес управління інноваційним потенціалом сільськогосподарських підприємств можна виділити наступні (рис.3.2):

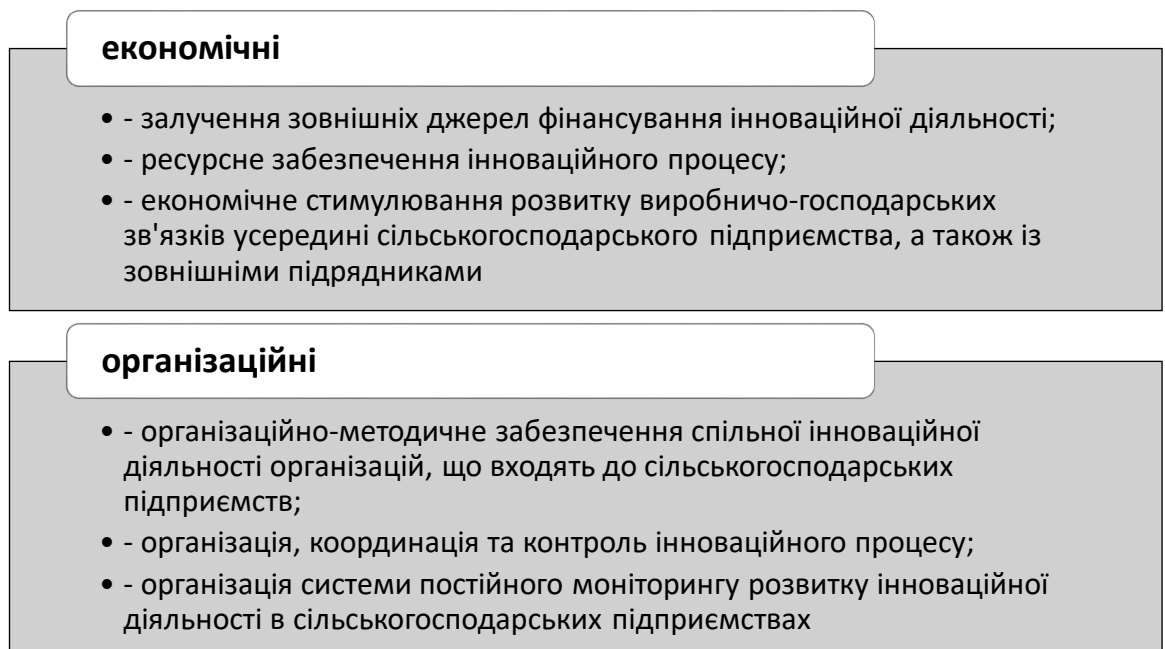

Рисунок 3.2 - Напрями впливу організаційно-економічного механізму на процес управління інноваційним потенціалом сільськогосподарських підприємств

*складено автором

Управління інноваційним потенціалом АФ дозволяє вирішувати ключові завдання в процесі формування інноваційного потенціалу, його побудови та реалізації (рис.3.3)

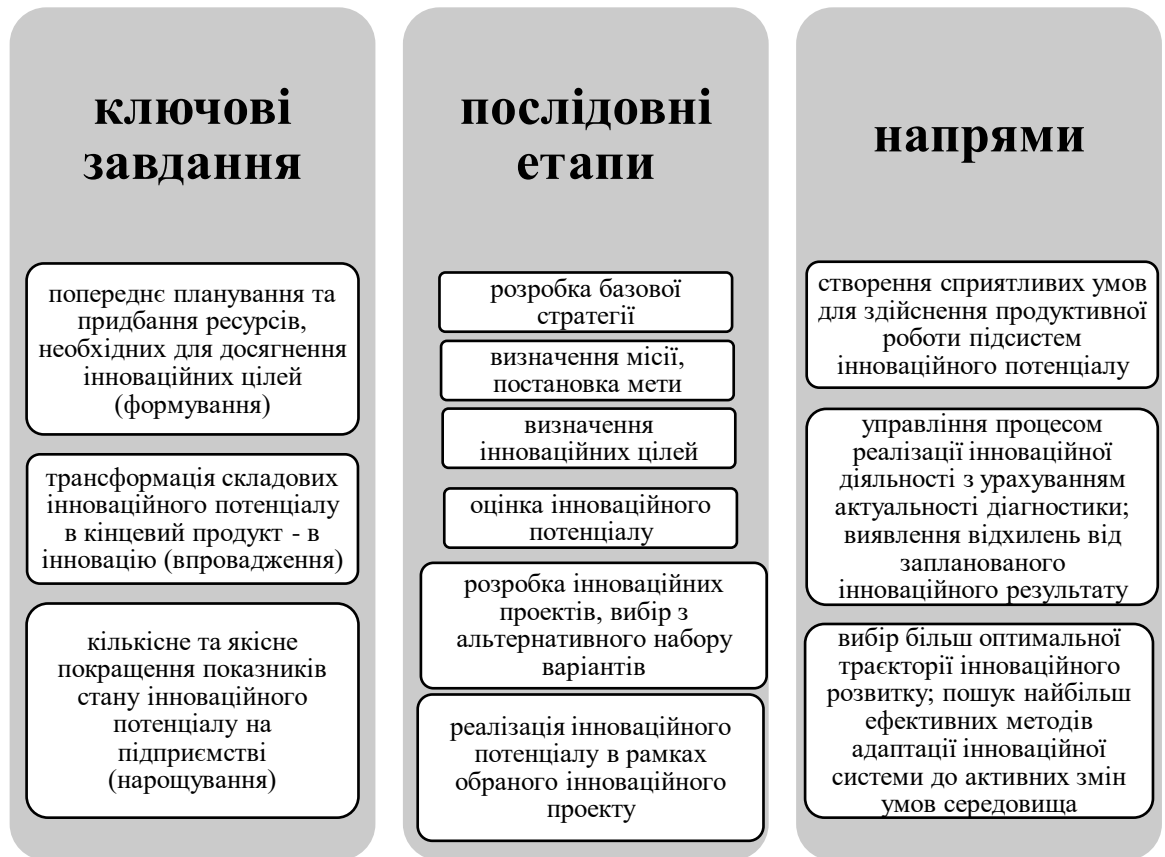

Рис. 3.3 Процес формування інноваційного потенціалу, його побудови та реалізації

*сформовано автором

Відповідно, застосування ключових компетентностей має здійснюватися поетапно (рис. 3.4):

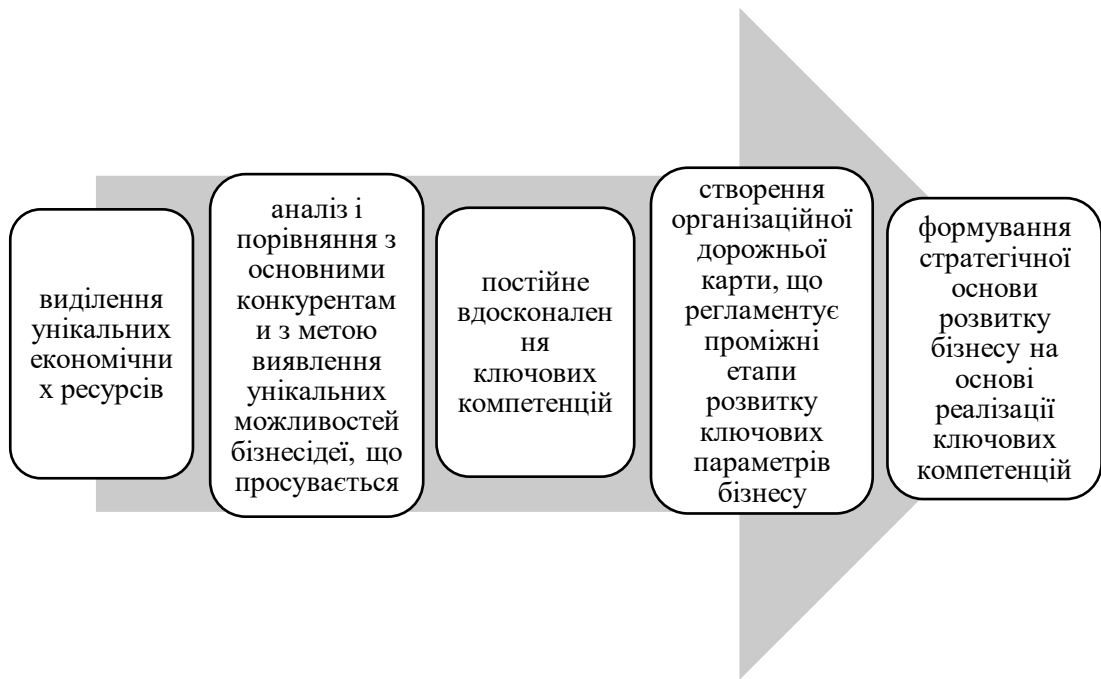

Рис.3.4 Послідовність застосування ключових компетентностей управління інноваційним потенціалом

*сформовано автором

Управління інноваційним потенціалом можна розглядати як регулятивний процес через впровадження основних компетенцій АФ. При цьому виділено відмінні риси інноваційного потенціалу, серед яких безсумнівна цінність та неможливість заміни іншими ресурсами, що дозволяє віднести цю економічну категорію до ключових компетенцій АФ.

3.2. Нові можливості використання інноваційних рішень у діяльності сільськогосподарських підприємств

У сучасних умовах формування високотехнологічної інноваційної економіки стає умовою довгострокове та постійне підвищення ефективності підгалузі та виробничого комплексу (АПК). Інноваційна діяльність в аграрному секторі розвинутих країн світу нині реалізується у напрямі комплексної автоматизації та комп'ютерного керування сільськогосподарським виробництвом, впровадження системних ресурсів енергозберігаючих

технологій, прискореного оновлення сільськогосподарської техніки, що зумовлює зниження собівартості сільськогосподарської продукції. підвищення продуктивності праці та її умов, зрештою, підвищення рівня конкурентоспроможності та соціально-економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в цілому.

Найактуальнішим напрямком формування інноваційних процесів аграрного сектора України є комплексна механізація, електрифікація та хімізація виробництва; меліорація ґрунтів; впровадження інтенсивних, ресурсозберігаючих технологій; створення високоврожайних, імунних і високоефективних сортів землеробства; виведення порід худоби, які мають комплекс цінних біологічних і господарських якостей; біотехнологія; поглиблення і посилення концентрації продуктивності; вдосконалення форм організації та мотивації високої продуктивності праці; розвиток нових форм приватизації та власності; інтеграція сільського господарства з іншими секторами економіки. При розгляді категорії «Інновація» у вузькому розумінні проявляється принциповий момент позитивний вплив конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, що забезпечує комерційний успіх підприємства, підвищення економічної ефективності його подальшої роботи.

Рекомендуємо класифікувати інновації в аграрному секторі за низкою досить суттєвих позицій практичної організації та реалізації інноваційної. Разом з цим, вказана вказівка (крім першого), не наведена в спеціальній літературі. Принципово введено класифікацію інновацій залежно від породжуваних ними соціальна ефективність. У більшості випадків інновації та нововведення в сільському господарстві особливо приносять позитивний соціальний ефект. Проте в окремих випадках можуть проявлятися негативні загальні наслідки, пов'язані зі скороченням персоналу підприємств сільського господарства, екологічними загрозами тощо.

У цьому випадку мають місце деструктивні інновації – для мінімізації ризиків та нівелювання можливих негативних впливів (наприклад: швидке

працевлаштування реалізованого персоналу з сільськогосподарських підприємств) потребує наявного державного контролю за здійсненням інноваційної діяльності на різних підприємствах. Вводиться термін «квазіінновація», що означає ефективне розуміння процесу, який має інноваційні форми, але з різними цілями – головним чином «оздоровлення» сільськогосподарських ресурсів як правило бюджету, призначеного для інновацій.

Методика комплексного оцінювання ефективності інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств на основі стандартних системних показників включає наступні етапи:

1. Обґрунтування оптимального співвідношення темпів зростання економічних показників, що характеризують різні аспекти інноваційної діяльності в аграрному секторі. Наступний крок, як було зазначено раніше, має основне значення. Якщо кореляція показників інноваційної активності не зазначена належним чином із самого початку, подальша практична реалізація методики є проблематичною. З цієї причини слід зазначити, що співвідношення показників інноваційної діяльності не є вічним – воно залежить від рівня життєвого циклу, на якому перебуває підприємство чи сільське господарство регіону, існуючих цілей і пріоритетів стратегічного розвитку та ін. фактори.

2. Розрахунки фактичних темпів змін та економічних показників, що характеризуються різним аспекти ефективності інновацій у сільському господарстві, за вимірюваний період. Даний вид розрахунку базується на офіційних статистичних фактах розвитку регіону.

3. Розрахунки фактичного розподілу темпів зростання показників, що входять до складу методика комплексної оцінки ефективності інновацій у сільському господарстві щодо їх співвідношення.

4. Формулювання результатів щодо величини та динаміки комплексної ефективності інновації в сільськогосподарських підприємствах. Показники ефективності вимірюються в діапазоні від 0% до 100%. Оскільки значення

ефективності наближається до 100%, то фактичний розподіл показників темпів зростання економічних показників є чітким, використаним у методиці, до рекомендованих, а отже, ефективності інновацій об'єкта спостереження. Крім того, ефективність доцільно оцінювати в динаміці, за кількістю вимірних періодів, з метою ідентифікації зміни тенденції.

5. Виявлення резервів підвищення рівня ефективності інновацій у сільському господарстві. На основі оцінки цього можна вказати резерви підвищення рівня економічної ефективності, показавши інверсійні методи в максимумі. Безумовно, ідеальність вимагає вдосконалення всіх галузей у напрямку інноваційної діяльності в сільському господарстві.

6. Впровадження рекомендацій для підвищення ефективності процесу інноваційна діяльність у сільському господарстві. Такого роду рекомендації повинні збільшувати відповідні факти і рекомендаційний розподіл темпів зростання, в тому числі в порівнянні методів. Дослідження темпів зміни показників ефективності комплексного оцінювання методик інноваційної діяльності у сільському господарстві наведена в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1. Комплексне оцінювання методик інноваційної діяльності у сільському господарстві

Індикатори
Рекомендоване співвідношення темпу росту
1. Ефективність інноваційного виробництва
2. Інвестування в інновації
3. Інвестування в цілому
4. Чистий прибуток
5. Валовий внутрішній прибуток
6. Ефект виготовлення
7. Чисельність виробничого персоналу в сільському господарстві
8. Чисельність особи в сільському господарстві

Проте на практиці з обмеженням приватних джерел фінансування інноваційних підприємств у сільському господарстві, крім того, достатність

бюджетних шляхів, розподілених на наступні цілі, потребує концентрації, посилення напрямків підвищення ефективності інноваційної діяльності, що допомагає реалізувати методіку.

Вся рекомендація методик дозволяє комплексно, системно, на основі широких виробничо-фінансових показників якісно оцінити рівень ефективності дослідження інноваційної діяльності в системі сільського господарства та розробити наукове обґрунтування рекомендацій щодо показників її виконання.

Рекомендоване відношення до показників темпів зростання, включно з передбачуваним методом оцінки ефективності інноваційної діяльності в сільському господарстві.

У такий спосіб важливих резервів підвищення ефективності інноваційної діяльності в сільському господарстві кореспондується з методами в активізації науково-дослідної діяльності кореляційна диверсифікація, джерело фінансових інвестицій, бюджетні ресурси різного рівня, пільгові кредити, лізинг, активація фундаментальної та впровадження передової технологічної автоматизації, комп'ютеризація сільськогосподарського виробництва. Крім того, в системі державного управління нововведеннями є створення спеціальних слідчих груп – як тимчасових, так і сучасних. Основна мета діяльності – тимчасовий розвиток та вдосконалення методичної та організаційної бази функціонування регіональної інноваційної системи розвитку сільського господарства на основі критеріїв відбору інноваційних проектів.

З точки зору регіональної інноваційної системи, на нашу думку, може бути досить ефективною наявності тимчасових змін у приватному порядку, для змін ринку інновацій. Таким чином, наявність багатьох факторів, що перешкоджають інноваційному розвитку України, на зваженій системі державної підтримки, ці негативні фактори успішно реалізуються. Практичні спостереження ЄС та США щодо успішного розвитку країн полягають у державній підтримці аграрного сектора. Ось чому розробка в Україні інноваційного прогресу має відбуватися належним чином.

3.3 Сучасні технології для підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах господарювання

Сільське господарство у світі стикається з численними викликами, включаючи зміну клімату, зростання попиту на продовольство та біомасу, зростання природного приросту або нестачу робочої сили. Через ці перешкоди, а також через технологічний розвиток, сьгоднішні ферми працюють зовсім інакше, ніж ті, що були кілька десятиліть тому. Великі інвестиції в інновації, які мали місце в останні роки, призвели до розвитку закритого вертикального землеробства, технологій тваринництва, тепличних практик, автоматизації та роботизації тощо. Крім того, інші технологічні рішення, такі як AI, IT і блокчейн, знайшли своє застосування для вдосконалення сільськогосподарської галузі.

Масштаби попиту на сільськогосподарську продукцію та ресурси зросли настільки, що задовольнити ці потреби тільки робочою силою стало неможливо. У результаті на ринку з'явилися сільськогосподарські технології для оптимізації та автоматизації сільськогосподарської діяльності, і під цими технологіями ми маємо на увазі всі технологічні рішення, які допомагають фермерам управляти полями, обробляти посіви та контролювати їх. Простіше кажучи, сільськогосподарські інновації — це цифрові методи, які підтримують контроль росту та збирання врожаю рослинної та тваринної продукції.

Прикладом сільськогосподарської технології є супутникове зображення, яке дозволяє фермерам відстежувати стан своїх посівів, не відвідуючи певне місце, або точне землеробство, яке забезпечує більш точні методи, необхідні для посіву та вирощування культур. Крім того, розширений штучний інтелект і підтримувані ним пристрої можуть надавати точніші дані та повністю автоматизувати моніторинг. Сьогодні існує багато варіантів використання різноманітних сільськогосподарських інновацій – давайте подивимося, як вони допоможуть.

За останні роки ми не могли не помітити, що агротехнології значно підвищили продуктивність сільського господарства. Майже будь-який процес можна було автоматизувати. Це означає, що фермерам не доведеться вирішувати виснажливі щоденні завдання, які були важкими фізично та займали багато часу. Із зростанням попиту на продукцію зростала потреба використовувати більше людської праці. Водночас однією з головних проблем аграрного сектору була нестача робочих рук. Автоматизація ферм або так зване «розумне землеробство» та пов'язані з нею рішення прийшли на допомогу. Багато фермерів, які хотіли або мали потребу вжити заходів для розвитку свого бізнесу, інвестували в роботизацію, таку як автономні трактори, роботизовані комбайни, автоматичний полив і посів. Це призвело не тільки до заповнення прогалини для відсутніх співробітників, але й до значного підвищення результатів і скорочення витрат.

Крім того, фермерам доводиться зважати на деякі природні виклики, такі як непередбачувані погодні умови та зміна клімату. Таким чином, покладатися виключно на традиційні ферми для виробництва стільки їжі та продуктів, скільки вимагає світ, було б важко. На щастя, завдяки агротехніці виробництво можна перенести в приміщення. Теплиці, обручі, вертикальні та контейнерні ферми, хоча й не є новинкою на сільськогосподарському ринку, вони ніколи не мали такого впливу, як зараз. За оцінками, у всьому світі на площі закритих ферм площею 50 мільярдів квадратних футів щорічно виробляється овочів на суму майже 350 мільярдів доларів.

Нарешті, про що часто не помічають, але не менш важливо, тваринництво також виграло від сільськогосподарських технологій. Це життєва важлива галузь сільського господарства, яка забезпечує поновлювані та природні ресурси для щоденних потреб. Наприклад, спеціальні датчики, здатні стежити за здоров'ям тварин, дозволили фермерам більш ефективно доглядати за худобою та управляти нею.

Які нові технології використовуються в сільському господарстві?

Безпілотники та супутникова зйомка – передові технології змінили спосіб роботи дистанційної супутникової зйомки. Фермери в усьому світі можуть отримати вигоду від моніторингу врожаю в реальному часі. Зображення та відео високої якості, які надсилаються супутниками та безпілотниками, дозволяють фермерам досліджувати посіви так само точно, ніби вони стоять на полі. Регулярна перевірка цих записів може заощадити фермам багато часу та грошей. Крім того, ви можете поєднати це рішення з датчиками ґрунту та води, щоб надсилати сповіщення щоразу, коли виникають будь-які несприятливі умови.

Точне землеробство – це нова тенденція в сільськогосподарській галузі, яка надає фермерам відповідну інформацію та методи, необхідні для посіву, вирощування та збору врожаю. Ця технологія здебільшого спрямована на підвищення ефективності; однак це також може призвести до кращого управління витратами. Інновації, розроблені сільськогосподарськими компаніями для точного землеробства, дозволяють фермерам вимірювати змінні врожаю, такі як вміст вологи, стан ґрунту або стрес від шкідників. Очікується, що світовий ринок точного землеробства до 2025 року досягне 43,4 мільярда доларів США.

Автоматизація ферм – роботизовані інновації, такі як дрони, автономні трактори, комп'ютерне бачення або пристрої для автоматичного посіву та поливу, мають потенціал для підвищення ефективності будь-якої сільськогосподарської компанії. Такі рішення економлять багато часу та вирішують проблему нестачі робочої сили, коли в гру вступають машини. Вони можуть виконувати більше роботи за короткий період, а підтримка людини зазвичай потрібна лише для налаштування налаштувань пристрою.

Датчики ґрунту та води – порівняно з іншими технологічними досягненнями, це рішення відносно просте та економічне. Однак це також може забезпечити наймиттевіший ефект із усіх. Датчики дозволяють досліджувати вологість ґрунту та рівень азоту. Таким чином, фермери знають, які частини

їхніх культур потребують поливу чи добрива. У результаті доступні ресурси використовуються лише тоді, коли є реальна потреба, тож ви можете керувати ними ефективніше та бути більш екологічно чистими.

Відстеження погоди – часто ферми зазнають певних збитків через неадекватні або недостатні прогнози погоди. Якби аграрії поклалися лише на телевізійні прогнози погоди, ситуація була б ще гіршою. На щастя, технологічні досягнення, такі як онлайн-сервіси, присвячені виключно сільському господарству, приходять на допомогу. Фермери можуть отримати доступ до них зі своїх мобільних телефонів і вчасно вжити відповідних заходів, щоб мінімізувати втрати.

Технологія міні-хромосом – дві основні проблеми ставлять під загрозу сучасне сільське господарство. Ми говоримо про зростаючий природний приріст (і, по суті, зростаючий попит на більше їжі) і необхідність підтримувати стійке управління фермами. Технологія міні-хромосом стосується їх обох. Міні-хромосома – це крихітна структура, що містить клітину, яка може додати десятки ознак рослині, не змінюючи її вихідні хромосоми. Це може призвести, наприклад, до посухостійкості та використання азоту.

Штучний інтелект – передові технології, такі як дистанційне зондування, супутники або БПЛА, дозволяють фермерам збирати інформацію про посіви, ґрунти та погодні умови. Ці цифрові інструменти можуть контролювати стан рослин, вологість, рівень рН ґрунту тощо. Датчики збирають якомога більше даних і створюють алгоритми, які згодом можна адаптувати до методів машинного навчання.

Блокчейн – не кожна проблема в сільськогосподарській галузі має відбуватися безпосередньо на полі. Шахрайство з харчовими продуктами, вимірювання безпеки, ефективність ланцюга постачання та дотримання правил – це деякі з перешкод, які потрібно подолати, якщо ви вказуєте на розвиток успішного сільськогосподарського бізнесу. Блокчейн здатний покращити відстеження їжі. Він може надати вам дані про місцезнаходження продукту та

загрози, що виникають на шляху. Крім того, технологія блокчейн дозволяє створити цифрову книгу, яка додає цінність поточному ринку та дозволяє фермерам покращити свою торгівлю.

Нами досліджено 5 прикладів так званої відповідної технології в сільському господарстві.

Відповідна технологія – це технологія, яка відповідає потребам мало масштабної діяльності. Це підхід, який зосереджується на місцевих жителях і відповідає викликам, визначеним ними. Надані рішення повинні вирішувати ці проблеми з огляду на потреби бідних фермерів і обмежені природні ресурси. Простіше кажучи, відповідна технологія – це підхід, заснований на масштабованих і стійких рішеннях, які покращують засоби до існування дрібних фермерів і захищають навколишнє середовище. Розглянемо кілька прикладів таких рішень.

Агроекологічні технології відіграють важливу роль у країнах третього світу. Такий підхід дозволив фермерам інтегрувати природні ресурси для розвитку сільськогосподарської галузі, наприклад, фермери використовували органічні залишки як добриво ґрунту. Методи, засновані на агроекологічних технологіях, дозволяють фермерам отримати вигоду від цих інновацій у виробництві великих обсягів їжі. Збір води, покращення ґрунту чи усунення залишків пестицидів можуть бути не такими вражаючими, як деякі більш передові технології; однак ці зміни дозволяють якнайкраще використовувати наявні ресурси.

Технології на основі досліджень. Коли мова заходить про технології, засновані на дослідженнях, перший приклад, який спадає на думку, це Зелена революція. Це набір дослідницьких ініціатив з передачі технологій, які протягом багатьох років підвищили продуктивність сільського господарства в усьому світі. Зелена революція призвела до впровадження нових технологій та сучасних наукових підходів до ведення сільського господарства. Крім того, революція відіграла вирішальну роль у стійкому розвитку нашого світу,

оскільки вона врятувала мільйони акрів лісів.

Обробка та зберігання харчових продуктів. Іншим прикладом відповідної технології є збереження харчових продуктів і післязбиральна обробка. Багато фермерів не мають можливості зберігати свою продукцію і мають продавати її відразу після збирання. Величезним недоліком тут є те, що в цей момент ціни найнижчі, тому шансів на якийсь серйозний дохід немає. На щастя, було кілька рішень, таких як, наприклад, безпечні методи опромінення, розроблені для збільшення довговічності та поживності продукту.

Альтернативні джерела енергії. Електропостачання все ще є серйозною проблемою для бідних і сільських районів. Альтернативні джерела енергії є чудовим прикладом правильного вирішення цього питання. Використання відновлюваних джерел енергії, таких як вітер або сонце, може бути ефективним і стійким способом підвищити продуктивність бідних фермерів і допомогти захистити навколишнє середовище.

Інформаційно-комунікаційні технології. ІКТ (Інформаційно-комунікаційні технології) – це ще одна технологія, яка може покращити життя бідних фермерів. Наприклад, у селах Бангладеш люди інвестують у мобільні телефони, щоб потім орендувати «телефонний час» своїм сусідам, які натомість отримують вищі ціни на свій урожай із можливістю надавати ринкову інформацію в реальному часі. В Індії фермери використовують Інтернет, щоб стежити за прогнозами погоди або безпосередньо спілкуватися зі своїми клієнтами. Яка країна є передовою в сільськогосподарських технологіях?

Сільське господарство є однією з найважливіших галузей у світі, що розвивається переважно в країнах, що розвиваються. Воно забезпечує всіма необхідними речами, продуктами харчування, а також є одним із основних джерел зайнятості. Крім того, технологічні інновації значно покращують ведення сільськогосподарського бізнесу в усьому світі. Таким чином, багато країн змагаються за перше місце в сільськогосподарських інноваціях, включаючи Нову Зеландію, Нідерланди, Китай, Японію, США чи Бразилію.

Американський фермерський ринок є одним із піонерів впровадження передових технологій у сільське господарство. Його культивацийна галузь зазнала колосальної трансформації через зростаючий попит на «зелені» методи ведення сільського господарства, зростання населення та високі доходи. Різноманітні сільськогосподарські стартапи та технологічні новатори створюють нові інтелектуальні системи. Як наслідок, фермери можуть підвищити врожайність шляхом збільшення обсягів виробництва та добре спланованої ринкової стратегії. Очікується, що до 2023 року ринок Smart Farming у США досягне 11,93 мільярда доларів.

Протягом останнього століття сільське господарство зазнало процесу радикальної індустріалізації, що спонукало низку технологічних інновацій, спрямованих на максимізацію ефективності виробництва. Розвиток важкого обладнання значно зменшив потребу в ручній праці, а популяризація рішень на основі відновлюваних джерел енергії призвела до зниження витрат і підвищення екологічності. Ринок сільськогосподарської продукції дуже динамічний, і ми можемо очікувати ще більшого технологічного розвитку в найближчі роки. Через зростаючий світовий попит і цифрову еволюцію ринок Smart Farming, за оцінками, зросте на 12,36% протягом прогнозованого періоду 2020-2026.

ВИСНОВКИ

Організаційно-економічний механізм в аграрній сфері слід розглядати як систему організаційних, економічних, правових, управлінських і регулюючих дій, способів і процесів, які формують і впливають на порядок функціонування сільськогосподарських підприємств, що приведе до досягнення очікуваних економічних, соціальних, екологічних та інших результатів.

1. Необхідно зазначити, що господарський і організаційно-економічний механізми в ряді випадків розглядаються як ідентичні важелі, а їх структурні елементи не розмежовані і не мають чіткого визначення. На нашу думку, організаційно-економічний механізм являє собою систему організаційних та економічних форм, методів, способів і критеріїв за допомогою яких здійснюються економічні процеси і явища з розвитку виробництва та втілюються в життя управлінські рішення з удосконалення і підвищення його ефективності.

2. За результатами дослідження «ефективність» це поняття, яке має різні підходи до визначення та знаходиться у прямій залежності від якості управління ресурсами, витратами та відображає співвідношення між отриманими вигодами та витратами на їх досягнення. Економічна ефективність відображає ступінь реалізації виробничих відносин на всіх стадіях виробництва та є ключовим фактором відображення економічної безпеки та конкурентної позиції підприємства. Ключовими факторами впливу на економічну діяльність є: ступінь інтенсивності впровадження результатів науково-технічного прогресу та інноваційного продукту, зокрема технологій, у виробництво аграрної продукції; ступінь інтегрованості суб'єкта в макро- та мікросередовище.

3. Встановлено, що для оцінки ефективності діяльності застосовуються як традиційні, так і сучасні підходи. Проведена їх систематизація та аналіз, а також визначено особливості, переваги і недоліки кожного із них. Доведено, що повноцінно проаналізувати та оцінити ефективність діяльності підприємства

можливо на основі системи показників та критеріїв. Така система повинна надавати всебічну оцінку використання ресурсів на основі комплексу загальноєкономічних показників, сприяти визначенню резервів підвищення ефективності та стимулювати використання цих резервів, забезпечувати потрібною інформацією всі зацікавлені сторони. Зазначені методи дозволяють знизити витрати окремих видів ресурсів на одиницю продукції та підвищити ресурсний потенціал підприємства.

4. Натепер сільськогосподарські підприємства є основними виробниками продукції рослинництва, їх частка протягом 2018-2022 р. збільшилася.

5. Проведені дослідження по виходу валової продукції сільського господарства у розрахунку на одного зайнятого в сільськогосподарському виробництві показали поступове зростання. Найбільш суттєві зміни відбулися при виробництві соняшнику та яєць. Підвищення рівня продуктивності праці значною мірою викликано зростанням обсягів виробленої продукції, а також помітним скороченням числа працівників; активізацією інфляційних процесів в аграрній сфері економіки.

6. При цьому виробництво продукції тваринництва в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь найбільше отримано по м'ясу у живій і забійній масі. Негативна стійка тенденція до погіршення склалася по виробництву молока і вовни. Причинами низької віддачі сільськогосподарських угідь є: скорочення поголів'я тварин, недосконалість технічних засобів та технологій, недотримання сівозмін, недостатнє застосування мінеральних і органічних добрив, невиконання природоохоронних та меліоративних заходів, непродумана цінова політика держави.

7. Встановлено, що за досліджуваний період збільшилися обсяги реалізації зернових і зернобобових; олійних; цукрових буряків; плодкових і ягідних при зменшенні обсягів реалізації картоплі на та овочевих культур в основному за рахунок коливання цін практично на усі види продукції. Зокрема, ціни реалізованої продукції тваринництва у 2021 р. порівняно із 2017 р. зросли.

8. Безумовно, що збільшення обсягів виробництва продукції рослинництва супроводжувалося підвищенням ефективності її виробництва. Так, протягом 2018-2022 рр. виробництво та реалізація більшості видів продукції рослинництва є рентабельними. Виробництво продукції тваринництва за досліджуваний період було збитковим, за винятком виробництва молока та продукції птахівництва.

9. Оптимізація економічних інтересів учасників відтворювального процесу виступає одним із основних факторів формування економічного механізму підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств. Формування економічного механізму підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств має здійснюватися на основі всебічного врахування стратегічних цілей розвитку агропромислового виробництва в цілому та повинно базуватися на поєднанні чинників мікро- і макроекономічного середовища, з урахуванням елементів державного регулювання.

10. Вважаємо, що особливо актуальними залишаються питання розробки комплексу заходів щодо: пом'якшення диспаритету цін і компенсації фінансових витрат сільськогосподарським товаровиробникам під час придбання енергоресурсів переважно за рахунок вітчизняного товаровиробництва, а також для активізації імпортозаміщення; зростання обсягів продукції рослинництва для задоволення зростаючого попиту на корми з боку вітчизняного тваринництва; подолання вузьких місць у кадровому забезпеченні програм розвитку тваринництва; створення ефективної системи наукових досліджень та інформаційного забезпечення, ухвалення економічних і технологічних рішень у сільському господарстві та переробній промисловості; удосконалення інституціональних форм організації тваринництва, розвиток малого підприємництва.

11. Окрім цього пріоритетним напрямом розвитку тваринництва та підвищення його конкурентоспроможності має бути механізм державної

підтримки сільськогосподарських товаровиробників, що забезпечить ефективний розвиток тваринництва й створення нормативно-правової бази регулювання доходів, а також часткове відшкодування державою основних витрат на будівництво та реконструкцію тваринницьких комплексів після їх введення в експлуатацію, насамперед, на умовах фінансового лізингу. Необхідним є також удосконалення системи ціноутворення, розширення ринків збуту та сприяння ефективній роботі переробних підприємств, що впливатиме на розвиток інфраструктури та відповідних соціально-економічних умов на селі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. Київ: КНЕУ, 2013. 779 с.
2. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія. Київ: КНЕУ, 2005. 292 с.
3. Андрійчук В.Г. Концентрація в аграрній сфері економіки: проблемні аспекти: монографія. Київ: КНЕУ, 2017. 303 с.
4. Аранчій В.І. Інтегральні підходи до оцінювання економічної стійкості аграрних підприємств. Полтава: ПДАА. 2012. Спецвипуск. С. 10—12.
5. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія : підручник; 7-е вид., стер. К. : Знання-Прес, 2013. 719 с.
6. Вініченко І.І., Крючок С.І. Економічна стійкість підприємства та її складові. Агросвіт. № 24. 2016. С. 15-20.
7. Говорушко Т.А., Клімаш Н.І. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія. К.: Логос, 2013. 204 с.
8. Друкер П., Макьярелло Ф., Джозеф А. Менеджмент.: пер. с англ.. М.: ООО «И.Д. Вільямс», 2010. 704 с. 6. Економічна енциклопедія : у трьох томах / Редкол. : С.В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. К. : Академія, 2002. 952 с.
9. Закон України Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України № 2982-15 від 18.10.2005 р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2982-15>.
10. Калінчик В. М. Прогнозування стійкого розвитку АПК України. Зб. наук. пр. ННЦ «Інститут землеробства НААН». 2010. Вип. 3. С. 164-174.
11. Касап Р.В. Наукові підходи до визначення сутності ефективності діяльності підприємства. Зб. тез Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. молодих вчених та здобувачів вищої освіти: «Тенденції та перспективи розвитку економіки, підприємництва, торгівлі, біржової діяльності в умовах глобалізації» (Кам'янець-Подільський, 21 листопада 2019 року). Кам'янець-Подільський, 2019. С. 211-216.
12. Касич А.О., Хіміч І.Г. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства. Бізнес Інформ. 2012. № 12. С. 176-179.
13. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року. Розпорядження КМУ № 1437-р. від 30 грудня 2015 р. Із змінами, внесеними згідно з Розпорядженнями КМУ № 102-р від 38 14.02.2018, № 254-р від 17.04.2019.
14. Куценко А.В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України : монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. 215 с.
15. Лупенко, Ю.О., Малік, М. Й., Шпикуляк, О.Г. та ін. 2019. Організаційно-економічні засади розвитку сімейних фермерських господарств. Київ: ННЦ «ІАЕ».
16. Матвієць О.В., Кошівська М.В. Збутова діяльність як складова частина

- господарської діяльності підприємства. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». 2018. № 10. С. 116-121.
17. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник : У 2 т. Т. 2 / За ред. С.В. Мочерного. Львів : Світ, 2006. 568 с.
  18. Ніценко В.С. Збутова політика аграрних підприємств: сучасний стан та перспективи розвитку. Вісник Сумського нац. аграр. ун-ту. 2015. № 4 (63). С. 103-107
  19. Ніценко, В.С., 2015. Методичні підходи до формування раціональної збутової політики аграрних підприємств. Формування ринкових відносин в Україні, 8, с. 100–103.
  20. Ніценко, В.С., 2015. Теоретичні засади збутової політики аграрних підприємств. Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки, 2, с. 111–118.
  21. Онокало В.Г. Ефективність діяльності підприємства та теоретичні підходи до її оцінки. Інфраструктура ринку. 2018. № 19. URL: <http://www.google.com/url>
  22. Отенко В.І. Формування аналітичного інструментарію оцінки ефективності діяльності підприємства. Бізнес Інформ. 2013. № 5. С. 231-237.
  23. Паска, І.М., 2012. Економіко-організаційні засади функціонування збутової діяльності сільськогосподарських підприємств. Біла Церква: БНАУ.
  24. Про державну підтримку сільського господарства України. Закон України №1877-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 49. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2497-VIII від 10.07.2018 р.
  25. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності. Закон України № 1540-VIII від 22.09.2016, ВВР, 2016, № 51, ст.833. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>
  26. Россоха, В.В. та Шарапа, О.М., 2016. Формування збутової політики маркетингу аграрних підприємств. Київ: ННЦ «ІАЕ».
  27. Свиноус, І.В. та Гура, А.М., 2017. Організаційно-економічні засади формування інформаційно-консультаційного забезпечення збуту продукції сільськогосподарськими підприємствами. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки), 1–2, с. 97–104.
  28. Семенова А.Ю. Економічний механізм управління сільськогосподарськими підприємствами: теоретико-методологічні аспекти. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2012. С. 186-190.
  29. Смолинець І.Б. Шляхи вдосконалення окремих організаційно-правових форм підприємницької діяльності в аграрному секторі. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. Львів, 2019. Том 21. № 92. С. 60–67. 7.
  30. Статистичний щорічник Львівської області за 2020 р. Частина 1 / За ред. Світлани Зимовіної. Львів, 2021. 310 с.
  31. Стрілець Є.М. Ефективність як економічна категорія. Запоріжжя : КПУ, 2013. С. 9. Статистичний збірник «Сільське господарство Львівської області в 2020 році. Головне управління статистики Львівської області, 2021. 174 с.
  32. Терент'єва Н.В. Принципи та функції управління збутовою діяльністю.

- Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки. 2016. № 1 (29). С. 127-138. 68 61.
33. Терент'єва Н.В. Теоретико-методичні засади збутової діяльності підприємств. Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. «Економічні науки». 2013. № 3 (19). С. 49-54. 62.
34. Трішкіна Н.І. Оптова торгівля як складова інфраструктури товарного ринку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2014. № 4. С. 72-76.
35. Тюріна Н.М., Гой І.В., Бабій І.В. Логістика. Київ : ЦУЛ, 2021. 392 с.
36. Харенко, А.О. та Бобко, В.В., 2016. Особливості збутової діяльності сільськогосподарських підприємств: регіональні аспекти. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва, 88(2), с. 319–334.
37. Черевко Г.В. Сутність категорії ефективності в економіці сільського господарства. Вісник Львівського державного аграрного університету: економіка АПК, 3-15, 2005.
38. Ширко О.Є. Methodика аналізу фінансових результатів підприємства. Формування ринкових відносин в Україні. 2014. № 12 (36). С. 78-84.
39. Шульський М.Г. Аналіз співвідношення поголів'я сільськогосподарських тварин і виробництво тваринницької продукції господарствами Львівщини на стику епох. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. Серія «Економічні науки». 2020. Том 22. № 95. Львів. С. 32–37.
40. Щурик О.М. Формування організаційно-економічного механізму управління підприємством: теоретичний аспект. Економічна думка. 2017. № 4. С. 7-9.
41. Якубів, В.М. та Романюк, Н.Д., 2018. Аналіз ефективності різних каналів реалізації продукції сільськогосподарських підприємств. Проблеми економіки, 1, с. 237–242.
42. Яценко В. М. Методологічні основи стратегічного прогнозування розвитку економіки АПК. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. 2009. № 24. С. 47-51. (Серія «Економічні науки»).
43. Яців І. Б. Вплив експортно-імпортних операцій на формування продовольчої безпеки країни. Аграрна економіка. 2020. № 1-2. С. 3–13.
44. Hubeni Y., Krupa V., Krupa O., Tsiolkovska S. (2020). Foreign Economic Vector of Agribusiness Enterprises Activity of the Western Region of Ukraine. Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie - Problemy Rolnictwa Światowego. № 20(35) (4). S. 52-70. URL: <https://doi.org/10.22630/PRS.2020.20.4>.
45. Hubeni Y., Krupa V., Krupa O., Raiter N. (2020). Globalization and Local Determinants of HORECA Customers Market Behavior in the Wholesale Food Market. Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie - Problemy Rolnictwa Światowego. № 20(35) (1). S. 25-39. URL: <https://doi.org/10.22630/PRS.2020.20.1.3>.